

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstoogmerk

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 1.000 fr. per jaar

Postrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, 2000 Antwerpen

Vlaamse Conferentie der Balie bij het Hof van Beroep te Gent.

Plechtige openingszitting van 23 oktober 1971

H. METDEPENNINGEN

Rede uitgesproken door Mr. J. P. QUINTYN.

Het moet voor Professor Jacques-Joseph Haus, Uw betovergrootvader, Mijnheer de Stafhouder, die op eenentwintigjarige leeftijd werd benoemd tot hoogleraar in de rechten aan de in 1817 alhier opgerichte Rijksuniversiteit, wel een bijzonder heuglijke dag geweest zijn wanneer hij zich op zaterdag 13 juni 1818 begaf naar de troonzaal van het stadhuis te Gent, om er een grootse plechtigheid bij te wonen.

Daar zou het eerste doctoraatsdiploma door de nieuwe universiteit afgeleverd, uitgereikt worden aan een negentienjarige student van de Rechtsfaculteit. Zijn naam : Hippolyte Metdepenningen.

De eerste doctor juris van de Gentse Alma Mater had in het latijn, de universitaire onderwijs taal van die tijd, zijn thesis verdedigd die handelde over de erkenning van de natuurlijke kinderen. (1).

Deze promotie ging met grote luister gepaard in aanwezigheid van de meeste burgerlijke en militaire autoriteiten, onder overgrote belangstelling van een nieuwsgierige menigte, het geluid van de grote klok en het spelen van de beiaard van het belfort. Ter herinnering aan deze memorabele gebeurtenis in de geschiedenis van de Gentse Universiteit, werden de trekken van de eerste doctor in de rechten vereeuwigd door de Antwerpse beeldhouwer Jozef Geefs, die van hem een buste maakte.

Meteen kreeg deze met lofwoorden overladen jonge man vaste voet in de Gentse publieke belangstelling.

Hij zou nog veel van zich laten horen, niet alleen als jurist en advocaat, maar ook als gemeentepoliticus, leider van het Gentse orangisme, publicist, manager van een invloedrijke Gentse krant « Le Messenger de Gand », actief lid van verschillende verenigingen, meer bepaald van de « Société d'Agrément La Concorde » en de vrijmetselaarsloge « Le Septentrion ».

Metdepenningen zou een sterk besproken figuur worden

in de geschiedenis van Gent. Konden zijn aanhangers niet genoeg superlatieven vinden om zijn gaven te verkondigen, in de ogen van zijn politieke tegenstrevers vond hij geen genade.

Hippolyte Metdepenningen werd geboren te Gent op 21 maart 1799, in het toenmalige Département de l'Escaut. Zijn vader, Joseph Metdepenningen was een tamelijk bemiddeld handelaar die aan de Lievekaai woonde. Politiek was hij te situeren bij de groep gematigd-progressieve notablen die vóór 1794 niet tot het establishment behoorden en nu klaar stonden voor politieke en sociale promotie. De rol van Joseph Metdepenningen was in die groep eerder beperkt. Tot 1798 verscheen hij af en toe in de zeer snel wisselende municipalités.

Gent maakte gedurende jaren kennis met alle mogelijke buitenlandse legereenheden wanneer het Napoleontisch Keizerrijk ineenstortte.

De Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden werden tot één koninkrijk verenigd onder Willem-Frederic van Oranje-Nassau die op 16 maart 1815 de titela aannam van « Koning der Nederlanden ».

In die woelige periode groeide Hippolyte Metdepenningen op. Hij was leerling aan het Koninklijk College, voordien het Keizerlijk Lyceum, dat tijdens het Hollands Bevind gevestigd bleef in het oude Baudelooklooster.

Reeds jong voerde hij de pen. In 1816 verscheen een boekje dat door hem en door zijn schoolmakers Pierre Lebrocq en August Van Lokeren gezamenlijk werd geschreven onder de titel : « Les amours d'Hylas, nouvelle gantoise, dédiée aux Belles » waarin de gekste liefdesavonturen worden toegedicht aan de held, die smoorlijk opgeschroefde minnebrieven opstelt. Dit alles was een spotterij op een medeleerling van het rijkscollege. Deze novelle

werd in verzen opgedragen aan de schonen van die tijd. De aanhef luidt :

*« Vous dont la sensibilité
L'esprit, la grâce et la tendresse
savent s'unir à la gaieté
Cet ouvrage vous intéresse :
Souffrez qu'il vous soit présenté.
Lisez, et, bannissant d'inutiles alarmes,
Ne craignez plus l'oubli ni les froisseurs ;
Voyez comme aujourd'hui vos charmes
Font naître encore de constantes ardeurs ».*

Deze jeugdige passievolle woorden indachtig huwde Hippolyte Metdepenningen op 42-jarige leeftijd na een gevulde advocaten- en politieke loopbaan.

Zijn rechtstudies ving hij aan te Brussel en promoveerde zoals reeds gezegd, aan de Gentse Universiteit. Hij werd alhier ingeschreven aan de Balie en voorgedragen door zijn patron, Jean-Baptiste Hellebaut, professor aan de Rechts-faculteit.

Het debuut van zijn carrière ving aan met een incident.

In de jaren 1820-21, verzorgde hij sporadisch in een maandblad : « Annales Belges des Sciences, Arts et Littérature » een juridische kroniek waarin hij een paar rechtswerken uitgebreid en kritisch recenseerde.

In het « Journal de Gand » van 15 juni 1821, krant waarbij Metdepenningen redacteur was, werd door hem de laatste verschenen aflevering van de « Annales Belges » aan de lezers aanbevolen en gaf hij een overzicht van de erin gepubliceerde bijdragen. Eén ervan was van zijn hand, namelijk de bespreking van een boek dat in 1819 te Zutphen werd gedrukt : « Gedachten over eenige onderwerpen betrekking hebbende tot de aanstaande Nederlandsche wetgeving ». (2).

De recensie die door Metdepenningen was geschreven werd aangekondigd als volgt :

« Dans cet article, qui n'est que l'analyse exacte d'un ouvrage hollandais sur la nouvelle législation, on signale également les défauts de notre législation criminelle, où l'on ne respecte point assez la liberté individuelle et la situation d'un accusé. Et pourtant cette législation impériale est souvent encore exagérée dans son application par des magistrats ou trop dociles ou trop faibles, bien différents des juges anglais qui presque toujours sont les défenseurs des accusés ».

Omwille van die woorden werd een onderzoek bevolen tegen de uitgever van het « Journal de Gand » en tegen de schrijver van dit overzicht onder verdenking van inbreuk op artikel 222 van het strafwetboek van 1810 : smaad aan de openbare overheid.

De raadkamer te Gent, besloot tot een beschikking van niet-vervolgging waartegen de Procureur des Konings hoger beroep aantekende, maar die bevestigd werd door de Kamer van Inbeschuldigingstelling. Daarmede was de zaak echter niet afgedaan. De Procureur-Generaal voorzag zich in Cassatie en won het pleit. De laatste fase van de procedure vinden wij terug in de Pasiscrisis waarin het arrest van het Hof van Beroep te Brussel van 25 januari 1822 is opgenomen dat als volgt eindigt (3) :

« Attendu qu'en laissant, par une interprétation contraire de l'article 222, des outrages pareils impunis, on agirait directement contre l'esprit du législateur, qui a voulu commander le respect dû aux magistrats en sévissant contre ceux qui oseraient les outrager, soit individuellement, soit indéterminément, dans l'exercice où à l'occasion de l'exercice de leurs fonctions..

Par ces motifs, condamne

Hippolyte Metdepenningen à 1 mois de prison. »

De veroordeelde zat zijn straf uit tot op de laatste dag. Men verhaalt dat zijn confraters, professoren van de rechts-faculteit en vrienden ervoor zorgden dat hij ononderbroken bezoek ontving in de gevangenis. Adolphe Dubois, Stafhou-

der van de Gentse Balie op het einde van de vorige eeuw, commentarieerde deze veroordeling en schreef : « Les magistrats qui rendirent l'arrêt étaient sans aucun doute des gens très estimables, qui croyaient, comme les juges de tous les temps, la condamnation justifiée, nécessaire ; néanmoins nous aimerions moins avoir sur la conscience l'arrêt que les paroles condamnées ». (4).

Ofschoon de Fundamentele Wet de persvrijheid instelde, was Koning Willem erin geslaagd een wet te laten stemmen die elke poging van de pers om de daden van de regering te becrisiseren, en bijgevolg de publieke opinie op te hitsen, de kop in te drukken.

Dat Metdepenningen geen vrede kon nemen met een draconische toepassing van wetten hoeft geen betoog. Maar hoe verwonderlijk ook, hij begon vrij vlug een aanhanger te worden van het regime. Volgens Pierre Lebrocq, medeschrijver van « Les amours d'Hylas », orangist die nochtans na 1840 in onmin geraakte met Metdepenningen, schreef dat deze laatste van koers veranderde wanneer hij advocaat der accijnsen werd en men hem beloofde, eenmaal de leeftijd bereikt, te mogen zetelen in de 2e Kamer van de Staten-Generaal.

Misschien waren er ook meer objectieve elementen die voor hem telden : Koning Willem liet het kanaal van Terneuzen graven, subsidieerde de industrie, waardoor de Gentse katoennijverheid een grote heropbloei kende en stelde de Nederlandse Koloniën open o.a. voor de Gentse producten. Daarbij komt dat de vorst, die het officieel onderwijs bevorderde en overal staatsscholen liet oprichten, in conflict kwam met de behoudsgezinde clerus.

Steeds strenger trad Willem op in zake beteugeling van de drukpers zodat ook heel wat liberalen hem in de steek lieten en men rond 1828 een toenadering op nationaal vlak vaststelde tussen de democratische groep der liberalen en de liberaalgezinde katholieken, weliswaar vijandige groepen, maar die zich onder het motto « vrijheid » verenigden, tot ergernis van de Gentse orangisten.

Op 26 augustus 1830 verdrong een grote menigte zich op de Koornmarkt rond de uit Brussel komende diligences om van de reizigers te vernemen wat er de vooravond precies gebeurd was na de vertoning van de « Stomme van Portici ».

Om onlusten te voorkomen patrouilleerde een burgerwacht en werden arbeiders gelast met de bewaking der fabrieken.

De Gentse Franstalige hoge burgerij, die een gouden economisch tijdperk kende onder het Huis van Oranje, bleef Willem trouw.

De meest belangrijke Gentse verenigingen dienden petities in bij Koning Willem om te protesteren tegen de eventuele scheiding van de Nederlanden.

De Katholieke partij en de volksmassa daarentegen steunden de patriottische vrijheidsbeweging.

De Voorlopige Regering te Brussel gelastte de gemeenteverheden maatregelen te nemen voor het hernieuwen van de gemeenteraden. Twee kandidatenlijsten werden te Gent opgemaakt. De ene door de « Maatschappij der Vrienden der Orde en der Openbare Rust », voornamelijk bestaande uit liberale orangisten waaronder Hippolyte Metdepenningen, en een andere door de « Patriottische Maatschappij », gesticht met het doel de belangen van het vaderland te verdedigen en het Huis van Nassau uit België te sluiten.

Jozef van Crombrughe, kandidaat van de « Vrienden der Orde en der Openbare Rust » werd burgemeester en op 28 oktober 1830 behaalden zijn vrienden orangisten een belangrijke overwinning bij de gemeenteraadsverkiezingen.

Hippolyte Metdepenningen werd verkozen en zou gedurende achttien jaar gemeenteraadslid blijven.

Deze verkiezing werd erg beknibbeld en men beweerde dat allerlei onregelmatigheden werden begaan, zodanig dat het Voorlopig Bewind ze annuleerde. Op 15 december 1830 hadden bijgevolg nieuwe verkiezingen plaats. De orangisten behaalden een nog grotere overwinning.

In dezelfde maand veranderde het « Journal de Gand » van naam en werd: « Le Messenger de Gand », waarvan de Heer Steven eigenaar werd. De geschiedenis van deze krant werd ook die van Metdepenningen. Hij werd er de ziel van, de patroon die haar gedragslijn uitstippelde, kortom de manager.

Een lange bewogen periode was aangebroken, tijdens dewelke zijn advocaten carrière versmolt met zijn politieke strijdslust. Hij bepleitte niet alleen een gaanse reeks processen voor zijn vervolgte vrienden maar kwam zelf regelmatig als verdachte in moeilijkheden.

Op 30 december 1830 werd een petitie aan het Nationaal Kongres aangeboden om de verkiezing van de Prins van Oranje tot Koning der Belgen te bekomen. De Gentse kroniekschrijver Callion, vurig patriot, noemde de ondertekenaars, tot dewelke Metdepenningen behoorde, landverraders.

Gent was gedesorganiseerd. Op 2 februari 1831 beleefde de Arteveldestad een putsch die veel weg had van een vaudeville. 's Morgens wapperde de oranjevlag aan de Visserij. In de stad werd een buitengewone drukte waargenomen. Luitenant-Kolonel Ernest Gregoire, die gelegerd was te Brugge, vergezeld van een avontuurlijke schermmeester, Bertje Bast genoemd, viel Gent binnen met 250 soldaten die steeds maar riepen: « Leve de Prins van Oranje », in de hoop het orangistische Gent aan zijn zijde te scharen. Hij werd echter door de bevolking uitgejouwd en met kreten « Leve België » aan het St.-Michielsplein onthaald.

Verrast snelde hij naar het Gouvernementspaleis en poogde de gouverneur te overhalen aan de Gentse bevolking mede te delen dat de vreemde mogendheden de Prins van Oranje als koning der Belgen hadden erkend, hetgeen prompt werd geweigerd.

De brandweermannen die in die tijd soms politionele opdrachten vervulden, en gekaserneerd waren in het Geeraard Duivelsteen, op een boogschuit van de Gouvernementsstraat, wilden optreden. Zij bezaten echter die dag geen paarden om met hun 2 zware kanonnen uit te rukken. Een trouwstoet trok toevallig voorbij hun kazerne. De pompiers deden vriendelijk de jonggehuwden uitstappen en eisten de paarden op. Enkele minuten later waren hun kanonnen opgesteld en vuurden zij op de putschisten die de vlucht namen. Grégoire en De Bast werden aangehouden.

Twee dagen later werd bij besluit van het Voorlopig Bewind het gemeentebestuur van Gent van zijn bediening ontheven en vervangen door een « Commissie van Openbare Veiligheid » die besloot aan de pompiers voor hun moedig gedrag een paar nieuwe epauletten te geven.

De strijd tegen de orangisten brak in alle hevigheid los. Op 6 februari 1831 werden de werkhuizen van de « Messenger de Gand » door de patriotten geplunderd en enkele dagen later werd de woning van Metdepenningen doorzocht. Hij zou echter op dat ogenblik in Londen geweest zijn. De andere belangrijke medewerkers van de krant sloegen op de vlucht.

Froment nam ijlings een diligence naar Rijsel. De eigenaar van het blad, Steven, was in Gent zelf ondergedoken. Nadat hij Pierre Lebrocqy gesmeekt had de redactie van de krant op zich te nemen, ging ook hij te Rijsel het kruid van de Gentse Orangisten vervoegen, een zeventigtal personen, waaronder Metdepenningen. De reis en verblijfkosten zouden integraal vergoed zijn geworden door de Nederlandse Vorst.

Lebrocqy verzorgde verder alleen de krant, doch in maart 1831 werd de drukkerij opnieuw zo duchtig vernield, dat hij daarop ook naar Rijsel vertrok waar hij door zijn vrienden als een held werd ontvangen.

Toen de Gentse orangisten niet meer over een eigen blad beschikten namen zij hun toevlucht tot artikels die zij lieten publiceren in Parijse kranten en in de Rijselse « l'Argus ». Zij hielden zich onledig met diplomatie, hadden besprekingen met de prefect van het Departement du Nord en stuurden memorandum's naar ambassadeurs.

Langzamerhand keerden zij daarna terug naar Gent. Twee verenigingen werden gesticht waarvan 1200 leden deel uitmaakten, en die als hulpkassen fungeerden om de nadelige gevolgen van mogelijke nieuwe plunderingen te verhelpen.

Metdepenningen was hun voorzitter. Tevens zouden deze sociëteiten de basis vormen voor een nieuwe contra-revolutie. De orangisten bewapenden zich voor eigen rekening, terwijl de dracht van een zilveren ring met eigenaardige vorm, als herkenningsteken dienst deed om de clingenoten te onderscheiden van de patriotten.

Op 7 juli 1831 verscheen de « Messenger » opnieuw, geholpen door veel vrijwillige voorschotten van sympathisanten en door de geheime financiële steun van Koning Willem die van dan af meer dan vierduizend florijnen per jaar liet toevloeien langs Metdepenningen om.

In augustus 1831 werd het besluit van het Voorlopig Bewind ongedaan gemaakt, dat na de mislukte putsch van Grégoire, een commissie van openbare veiligheid had opgericht. De vroeger gekozen gemeenteraadsleden, waaronder Metdepenningen, zetelden opnieuw.

De reorganisatie van de politieke structuren mag ons niet doen vergeten dat België niet alleen nog steeds in oorlog was met Nederland, maar dat de citadel van Antwerpen nog in handen van de Hollanders is gebleven tot op 26 december 1832. De pers kon bijgevolg de publieke opinie nog beïnvloeden, wat vooral dan de « Messenger de Gand » beoogde.

Generaal Niellon, bevelhebber van de legermacht in Oost- en West-Vlaanderen, verklaarde op 22 oktober 1831 de staat van beleg te Gent en vaardigde het bevel uit dat geen enkele krant mocht verschijnen zonder zijn voorafgaand akkoord.

In januari 1832 werd Steven, zonder enig gerechtelijk mandaat aangehouden onder beschuldiging geruchten verspreid te hebben die tot doel hadden de troepen te demoraliseren.

Hij werd in de Gentse citadel opgesloten. Bij een andere Gentse boekdrukker verscheen enkele dagen nadien een brochure « Op de in staat van belegstelling der Stad Gent, de aanhouding van de Heer Steven en het besluit van de Heer Niellon » gevolgd door een consultatie aan de Heer Steven, geschreven door advocaat Rollin, goedgekeurd en medegenaamtekend door elf andere advocaten en o.a. door Metdepenningen, verdediger van Steven voor de Krijgsraad.

Steven werd tot één jaar gevangenis veroordeeld. De auditeur had de doodstraf tegen hem gevorderd. Door het Krijgshof werd hij vrijgesproken. Nadien voelde hij er niet veel meer voor om nog langer uitgever te zijn van de krant en liet ze over aan Van Loocke, samen met de kansen op nieuwe vervolgingen, die trouwens niet lang zouden uitblijven. Van Loocke werd reeds een paar maand later verdacht van « laster en hoon jegens het gouvernement » terwijl bij de opstellers van het blad en bij Metdepenningen huiszoekingen werden verricht.

Voor het Hof van Assisen werd Van Loocke, verdedigd door Metdepenningen, op 6 december 1832 vrijgesproken. Nieuwe narigheden braken aan wanneer elf dagen later Van Loocke, Steven en Froment in hechtenis werden genomen.

Verder werd een aanhoudingsmandaat afgeleverd tegen

Lebrocquy en Metdepenningen. Maar die had lont geroken en was onvindbaar.

De reden van deze vervolging was de berichtgeving in de « Messenger de Gand » verschenen over het beleg van Antwerpen waar de Hollanders nog steeds verbleven. Het gepubliceerde artikel zou niet al te zeer met de waarheid hebben gestrookt of minstens niet in de smaak zijn gevallen van de militaire overheid.

Metdepenningen vertoefde vermoedelijk te Brussel en de politie van de hoofdstad deed een huiszoeking op 11 januari 1833 in het « Hotel van Zweden » waar zij hem dachten te vinden.

De « Gazette van Gend » schreef dat ze den advocaat Metdepenningen niet gevonden hadden die « enen neus gehad heeft ». Enkele dagen later meldde hij zich nochtans vrijwillig aan bij de Krijgsoverheid en werd in vrijheid gelaten gezien hij zich ter beschikking stelde van het gerecht.

Samen met zijn vrienden verscheen hij als verdachte voor de Bestendige Krijgsraad te velde te Gent. De auditeur nam schriftelijke conclusies en besloot tot de onbevoegdheid van deze rechtsmacht, gezien Gent in staat van Beleg was verklaard en de wet bepaalde dat de burgers dan moesten verschijnen voor een op te richten tijdelijke Krijgsraad.

De orangisten waren echter gedagvaard voor de bestendige Krijgsraad. Subsidiar sloten zij zich aan bij de conclusies van de auditeur, maar in hoofddorde riepen zij o.a. het gebrek aan publicatie in van het militair strafwetboek om de Krijgsraad, bestendige of tijdelijke, de bevoegdheid te ontzeggen over burgers te oordelen. De Krijgsraad verwierp de conclusies als ongegrond, verklaarde zich bevoegd en stelde de zaak uit voor behandeling ten gronde.

Hoger beroep werd door de verdachten aangetekend. Het Krijgshof te Brussel vernietigde op 26 februari 1833 het vonnis a quo en oordeelde dat de Bestendige Krijgsraad onbevoegd was.

De oranje-partij gaf het echter niet op.

In maart 1834 werden te Tervueren de paarden verkocht die hadden toebehoord aan het Huis van Nassau en die sedert 1830 door het Voorlopig Bewind in beslag waren genomen. De dagbladen vermeldten dat de 4 schoonste dieren die door niet bekende personen werden aangekocht, in Nederland waren toegekomen en als blijk van verkleefdheid aan de Prins van Oranje werden aangeboden door de orangisten die daartoe een inschrijving hadden geopend.

De namen van de schenkers werden door een Brusselse orangistische krant vrijgegeven. Voor Gent prijkten o.a. als inschrijvers, de burgemeester Jozef Van Crombrughe, Froment, Steven en Metdepenningen. Die publicatie maakte een geweldige indruk en had voor gevolg dat een wet werd uitgevaardigd waarbij hij, die op de erin omschreven wijze de terugkeer van het huis van Oranje-Nassau aanprees, streng gestraft zou worden.

Drie maand voordien hadden trouwens reeds 25 buitenlanders het bevel gekregen het land te verlaten, waaronder de fransman Froment, die reeds 19 jaar in België woonde, en gehuwd was met een nicht van Metdepenningen.

Laatstgenoemde publiceerde kort na de uitwijzing van zijn vriend een « consultation des principaux avocats du Barreau de Gand au sujet de la situation des étrangers en Belgique », een juridisch betoog waarin besloten werd tot de onwettelijkheid van de genomen maatregelen. Vijftien advocaten naamtekenden dit document waarvan het manuscript bewaard blijft in de centrale bibliotheek van de Rijksuniversiteit te Gent en volledig geschreven werd door Metdepenningen ⁽⁵⁾.

Een maand later bezochten Koning Leopold en Koningin Louise-Marfa de stad. Een geprikkelde Metdepenningen vroeg dat in het verslag van de gemeenteraad zou vermeld

worden dat hij oppositie maakte tegen alle uitgaven voor deze ontvangst.

Drie dagen vóór de gemeenteraadsverkiezingen van 14 juli 1836, die zouden leiden tot de herverkiezing van Metdepenningen, verscheen in het patriottisch gezinde « Le Journal des Flandres », een artikel waarin Metdepenningen zeer hevig werd aangevallen. Daarin stond te lezen : « Il y a des noms qui semblent donnés après coup. Metdepenningen signifie littéralement avec les écus ». Er werd allusie gemaakt op de subsidies die Koning Willem aan de « Messenger de Gand » bezorgde.

Wanneer Metdepenningen het artikel dat eindigde met de woorden « ga voort met de penningen » onder ogen kreeg, meende hij hierin de stijl te herkennen van een confrater aan de Balie en politieke tegenstrever, de Heer De Paepe.

Hij stuurde prompt naar diens woning een paar vrienden om een brief af te geven die luidde als volgt : « Monsieur. Vous êtes l'auteur des articles qui me concernent insérés depuis quelques jours dans le Journal des Flandres. Celui d'hier se termine par une insulte grossière, dont vous me rendez raison, si vous ne voulez que je vous répète en tous lieux ce que je vous dis ici, que vous êtes un polisson et que je vous crache au visage. Les amis qui se chargent de vous porter ce billet conviendront avec vous du lieu, de l'heure et des conditions de la rencontre. Signé : Metdepenningen ».

De Paepe weigerde dit duel en hield in een open brief staande dat hij niet de auteur was van de kwetsieus tekst. De orangistische krant reageerde als volgt : « Tout le monde est maintenant d'avis que Monsieur De Paepe pour ne point s'être fait tuer par Monsieur Metdepenningen, n'en est pas moins mort et enterré moralement ».

De daaropvolgende dag trok de legerkapitein Lucas naar de orangistisch gezinde ontspanningsvereniging « La Concorde », waarvan de lokalen gevestigd waren op de Kouter, om er op zijn beurt Metdepenningen tot een tweegevecht uit te dagen. Gezien laatstgenoemde er niet was, ontstond een hevige discussie en vielen er slagen. Lucas trok de sabel, kapte links en rechts, brak de ruiten, beschadigde meubels en kwetste 3 aanwezigen, vooraleer te worden opgesloten.

Deze officier had verklaard de opsteller te zijn van het kwetsieus artikel, doch velen twijfelden aan de waarachtigheid van deze bewering. Het « Journal des Flandres » vond de herrie door Metdepenningen geschapen rond de boutade op zijn naam kleinzielig, wees op de schimpartikelen die reeds jaren lang in de Messenger verschenen waren en raadde verder De Paepe aan zich niet om een duel te verlagen.

Het tweegevecht ging toch door. Met pistolen gewapend stonden Metdepenningen en De Paepe tegenover elkaar op 21 juli 1836. Een schot werd van beide zijden gelost doch niemand werd gekwetst. Misschien waren deze duellerende confraters slechte schutters ; het is nochtans niet uitgesloten dat zij, eenmaal ter plaatse, geen zin hadden, om dit aardse bestaan vaarwel te zeggen.

De ontmoeting ging immers door op de Drongense steenweg aan het toenmalig vermaarde lusthuis of guinette « Het Motje », bekend voor zijn heerlijke visschotels, vermoedelijk geapprécieerd door de tegenstrevers, net zoals door zovele Gentenaars. In elk geval vereffenden de getuigen alsdan het geschil.

In de liberale middens begon men te twijfelen aan de zin van het orangisme en te denken welke partij men zou moeten kiezen wanneer de restauratie onmogelijk bleek.

Om niet te versagen werd een lichte wijziging in de titel van de « Messenger de Gand » gebracht. De vermelding « et des Pays-Bas » werd toegevoegd, volgens de krant een slagzin voor de restauratie.

In 1838 werd Metdepenningen voor zijn inspanningen beloond door Koning Willem die hem sierde met de Orde van de Nederlandse Leeuw. Men dacht er zelfs ernstig aan hem de titel van Jonkheer te verlenen. Nederland liet nochtans het plan varen na de ondertekening in 1839 van het Verdrag van de XXIV artikelen, dat definitief een einde stelde, officieel althans, aan het Belgisch-Nederlands contentieux en waardoor Koning Willem zijn gewezen onderdanen onthief van hun eed.

Voor vele liberalen was dit een opluchting. Metdepenningen wilde van dit verdrag niet weten dat hij opgedrongen achtte. Samen met andere malcontenten, republikeinen en ontgoochelde patriotten maakte hij deel uit van een complot dat o.a. te Gent, Brussel en Antwerpen werd beraamd om de bestaande orde omver te gooien.

In oktober 1839 brak een ernstige crisis los in de katoen-industrie. Werklieden hielden een meeting op de Vrijdagmarkt en onlusten braken uit. Ongeveer 6000 soldaten bezetten langs alle kanten de stad. In de gemeenteraad laakte Metdepenningen de houding van het college omdat het beheer over de stad aan de militaire overheid was afgestaan.

Dezelfde maand nog vonden gemeenteraadsverkiezingen plaats. De vrienden der orde, lijst waarop Metdepenningen voorkwam, bekwamen 14 van de 15 zetels.

« Le Messenger de Gand et des Pays-Bas » was nog altijd hevig antiregeringsgezind. De bisschop van Gent bechouwde het blad als het pessissimum van de kranten. In het nummer van 1 november 1839 verscheen een vrij bits artikel « Conduite des orangistes » dat als beledigend voor de Koning der Belgen werd beschouwd.

Enkele dagen later werden huiszoekingen verricht in de burelen van de krant, bij de opstellers, bij de eigenaar Backeljauw en bij Metdepenningen, die ervan verdacht werd de opsteller te zijn van kwestieuze tekst. Tegen hem werd een aanhoudingsmandaat afgeleverd, doch hij was, zoals altijd wanneer een maatregel tegen hem werd genomen, afwezig, zodat men ertoe kan besluiten dat hij steeds zeer goed ingelicht werd van hetgeen op til was.

De Heer D'Herbigny oud-onderprefect van Rijsel, maakte zich bekend als de schrijver van de gewraakte woorden. Wellicht was hij niet de auteur, maar had men hem ertoe kunnen brengen de verantwoordelijkheid voor de tekst op zich te nemen. Als vreemdeling was hij immers onbereikbaar voor het Belgisch gerecht.

Metdepenningen werd buiten zaak gesteld. Toen hij van Brussel naar Gent terugkeerde, verwelkomde de Maatschappij St.-Cecilia, waarvan hij lid was, hem met een avondserenade vóór zijn woning in de Onderstraat.

Hij sprak de menigte toe en werd warm toegejuicht. De feesten volgden elkaar op. De vrijmetselaarsloge Le Septentrion bood aan haar Achtbare Meester een groot banket aan om hem geluk te wensen na deze politieke vervolgingen waarvan zij hem het slachtoffer waande. Acht dagen later vereerden eveneens de Gentse advocaten hun stafhouder met een luisterrijk maal in de feestzaal van de maatschappij voor schone kunsten.

In die tijd was Pierre Lebrocquy hoofdredacteur van « Le Messenger de Gand et des Pays-Bas » en hij trachtte Metdepenningen ervan te overtuigen dat de term « orangisme » niet adequaat was en te veel doelde op een exclusieve afhankelijkheid aan een koninklijke familie. Volgens hem diende er enkel gestreden te worden voor een feit, de vereniging van twee landen omwille van de grote materiële voordelen.

Een begrip als reunionisme zou dit beter vertolken. Niets mocht baten, Metdepenningen streed voor een principe, de rechten van Willem en zijn doorluchtige familie, Lebrocquy, in zijn in 1842 gepubliceerde « Souvenirs d'un ex-journa-

liste », vertelde dat hij er niets voor voelde om nog in 1840 aan te kondigen dat de oorlog onvermijdelijk was.

Metdepenningen zag daarin echter een laatste kans voor zijn streven. Wanneer zijn tegenspreker hem vroeg hoe het dan met de goede trouw gesteld was, zou Metdepenningen althans volgens Lebrocquy, geantwoord hebben : « La bonne foi dans les luttes politiques, est une duperie. Lorsqu'on veut apporter de la bonne foi dans le journalisme, on fait le journal de la Belgique et non pas Le Messenger de Gand et des Pays-Bas ».

Lebrocquy verliet dan de krant wier principes hij niet meer dienen kon.

Metdepenningen werd stilaan orangistischer dan de Nederlandse koninklijke familie zelf. Bij het overlijden van Willem I stuurde hij, samen met 21 andere Gentse ondertekenaars, een brief vol innige deelneming naar Den Haag. Willem II was hiervoor niet ongevoelig, want de « Messenger » zou van hem ook subsidies verkrijgen.

De nieuwe Nederlandse Vorst ontving van zijn Gentse aanhangers nog wel camelia's en pistolen, maar de betrekkingen verdoofden langzamerhand. Het orangisme was als partij doodgebloed. Als sentiment had het zich gehandhaafd.

In een laatste hardnekkige opwelling was Metdepenningen nog in 1848 bereid gebruik te maken van de republikeinse vloedgolf in Frankrijk om in België een slag te wagen. Willem II was er echter niet voor te vinden. Bij zijn overlijden in 1849 hield ook de subsidiëring van de Messenger op.

Dit betekende de fatale doodsteek voor het orangisme dat reeds een tiental jaren door vele liberalen als voorbijgestreefd werd aangezien. Metdepenningen voelde aan dat hij weinig kans maakte om nog verkozen te worden en zag af van zijn door vrienden voorgedragen kandidatuur bij de volgende gemeenteraadsverkiezingen.

Toen het orangisme politiek afgedaan had ontpopte hij zich vlug als een der leiders van de Gentse liberale partij.

In 1857 werkte hij mede aan een satirisch kiesblad « Baas Kimpe ». Willem Rogghé, die er de leiding van waarnam, onderstreepte in zijn « Gedenkbladen » dat hij de handschriften van Metdepenningen bewaarde als specimen van de keurige wijze waarop deze Nederlands schreef.

Metdepenningen hield nu rekening met de Belgische realiteit. Een van zijn vrienden gaf voor deze evolutie een elegante verklaring : « Sa fidélité chevaleresque survivait à la cause qu'il avait embrassée ».

Metdepenningen werd in 1866 benoemd tot Ridder in de Leopoldsorde om te bevorderen tot officier in 1873 en tot Commandeur in 1880.

Parallel met zijn advocaten- en politieke loopbaan was hij aanwezig in het Gentse societeitsleven. De verenigingen waarin hij actief was, bleven lang zijn stempel dragen.

Vrij jong was hij lid van de in 1804 gestichte « Société d'agrément La Concorde ». Oorspronkelijk een keline besloten vriendenkring, kende deze gezelligheidsvereniging vlug succes om rond 1830 niet minder dan 800 leden te tellen. Deze behoorden tot de hogere Gentse burgerij die ruime economische welstand had genoten onder het Hollands bewind. Zo kreeg deze groepering een uitgesproken orangistische tint. Er werd voor haar verenigingsgebouw, op de hoek van de Kouter en de Korte Meer, dikwijls gemanifesteerd door de patriotten.

Na de troonsafstand van Willem I werd een liberale koers gevolgd. Metdepenningen was president van deze vereniging van 1858 tot aan zijn dood in 1881.

Metdepenningen werd ook voorzitter van de vereniging van oud-studenten aan de Rijksuniversiteit. Het was echter in de Gentse vrijmetselarij dat hij bliksemsnel een topfiguur zou worden. Reeds vanaf 1831 en tot aan zijn dood, was

hij Achtbare Meester van de loge « Le Septentrion ». Gedurende 50 jaar werd hij steeds herkozen. Onder de leden vinden wij Steven en Froment, kopstukken van de « Messenger de Gand et des Pays-Bas ». De meeste logebroeders waren orangisten.

Als een lid voor zijn opvattingen werd vervolgd, bedacht het genootschap hem meestal met een banket. Onnodig te zeggen dat de kroniekschrijver van deze loge zich verplicht zag een afzonderlijk hoofdstuk te wijden aan de feesten die Metdepenningen werden aangeboden.

Dikwijls werden dan gelegenheidsliedjes gezongen door een van de broeders samengesteld. Wanneer, zoals reeds gezegd, in 1839 een aanhoudingsmandaat werd afgeleverd tegen de afwezige Metdepenningen en deze laatste te Gent terugkwam om er buiten zaak te worden gesteld, hield Le Septentrion een groot feest tijdens hetwelk deze anecdote werd bezongen in coupletten waarvan het refrein luidde :

« Les absens n'ont pas toujours tort, les absens - les absens n'ont pas toujours tort ».

De festijnen groeiden soms uit tot grootse gastronomische gebeurtenissen. Wanneer Metdepenningen in 1842 terugkeerde van huwelijksreis werd hem een reuzebanket aangeboden met niet minder dan 17 gangen.

De Septentrion herdacht alle etapes van het leven van de Achtbare Meester, zowel de pijnlijke als de heuglijke. Als zijn moeder overleed waren alle logebroeders aanwezig om de lijkdienst bij te wonen in de St.-Jacobskerk. Zij deelden tevens het leed van hun voorzitter toen hij na slechts zeven jaar huwelijk zijn echtgenote, Mevrouw Mathilde van Aken, verloor.

Het was in de Septentrion dat de Achtbare Meester het langst zijn aanhankelijkheid aan het oranjehuis kon laten blijken. Slechts 2 jaar na zijn afsterven, dus 53 jaar na de Belgische omwenteling, sloot deze loge, die tot dan toe ressorteerde onder het Groot Oosten van de Nederlanden, zich aan bij het Groot Oosten van België.

Op professioneel vlak was hij een begaafd jurist en een knap advocaat.

Door zijn confraters werd hij herhaaldelijk verkozen tot stafhouder en voor de eerste maal op 44 jarige leeftijd. In het totaal bedraagt zijn scathouderschap 20 jaren, het absoluut record van de Gentse Balie.

Het tableau wijst aan dat hij van 1849 tot 1861 gedurende 12 jaar ononderbroken deze functie uitoefende. Uit de notulen van de Tuchtraad blijkt dat bij elke verkiezing minstens twee en maximum vijf kandidaten opkwamen. Dit contrasteert met een uitgesproken absenteïsme bij de kiesgerechtigden.

Tijdens zijn organistische periode had Metdepenningen het zo druk met politiek en dito processen, dat zijn contrarevolutionnaire dromen hem volledig inpalmden en hij daardoor onderhevig was aan soms grappige verstrooidheden.

Lebrocquy verhaalt dat hij zich in de zomer van 1837 samen met een vriend bevond bij Metdepenningen. Na het diner wandelden zij met hun drieën langs de Visserij. Plots barstte een hevig onweder los waardoor zij gedwongen werden een schuilplaats te zoeken in de eerste de beste herberg. Toevallig werd deze uitgebaat door een client van de toekomstige stafhouder.

De kroegbaas richtte zich tot Metdepenningen en zegde hem : « Wel advocaat hoe gaat het met onze zaak », waarop Metdepenningen, die aan de Hollanders dacht, antwoordde : « Uitstekend binnen drie maanden zijn zij hier terug !!! ». De ontgoochelde herbergier werd kennelijk sterk op de proef gesteld en repliceerde : « Dat is het niet wat ik U vraag. Ik spreek U over mijn zaak die ik U toevertrouwd heb. Weet gij het niet meer misschien ? ».

In 1850 werd Metdepenningen benoemd tot advocaat van de Arteveldestad. De universiteitsbibliotheek bewaart nog

enkele adviezen van zijn hand, waaruit o.a. een grondige kennis van het privaatrecht blijkt.

Zijn confraters zagen in hem een geduchte tegenstrever waarvan gezegd wordt dat zij hem graag ontmoetten omwille van zijn rechtschapenheid en delicateste bij de behandeling van zaken.

Dit kwam bijzonder tot uiting wanneer Stafhouder d'Elhounge in 1868 de Raad van de Orde bijeenriep en aan de leden vroeg te delibereren over een wens die door de Gentse Confraters reeds druk in de wandelgangen was geuit, nl. de viering van de 50 jarige baliecarrière van Metdepenningen. Met eenparigheid van stemmen werd besloten tot de oprichting van een commissie gelast met de organisatie van een banket, waaraan, behalve de twee zonen van de jubilaris, enkele leden van de balie mochten deelnemen. (6)

Op 27 juni 1868 vond de viering plaats in aanwezigheid van 148 advocaten, die eensgezind een geestdriftige hulde brachten aan hem, die zij als de verpersoonlijking aanzagen van de onafhankelijkheid van de balie.

Hij bleef zijn beroep uitoefenen tot aan zijn dood op 6 oktober 1881 : 63 jaar baliepraktijk.

De Vlaamse Conferentie noemde haar afgestorven medelid « het uitstekendste van allen, een sierraad van de Balie en het toonbeeld van den volmaakten advocaat ».

Afgevaardigden uit alle middens waarin Metdepenningen actief geweest was vergaderden op 10 oktober om 15 uur aan het sterfhuis in de Ketelvest. Daar en op het kerkhof aan de Brugse Poort volgden de lijkreden en huldeblijken elkaar op.

De begrafenis die gepaard ging met een brooduitdeling, lokte de aandacht van een grote menigte. Prosper Claeys, liberaal en schrijver van vele werken over Gent, bestempelde zijn tijdgenoot Metdepenningen als « type d'honnêteté publique et privée ».

Tijdens de plechtige openingvergadering van het Hof van Beroep in 1881, werd de afgestorvene herdacht door Procureur-Generaal Lameere, die zich richtte tot de aanwezige advocaten met de woorden : « Vous plaidez avec lui, Messieurs du Barreau, et il vous étonnait par les ressources nouvelles que sa science et son habileté fournissaient à votre commune cause ; vous plaidez contre lui, et vous trouviez dans ses mains des armes toujours loyales, mais que vous n'aviez pas soupçonnées. »

Om te vervolgen gedreven door een rhetorisch entoesiasme : « Après avoir entendu Maître Metdepenningen, vous vous êtes sentis vaincus avant que vos juges eussent prononcé ». (7)

In 1882 werd een vriendencomité gevormd dat ertoe besloot een wit marmeren monument op te richten in de hall van het gerechtshof. De toestemming werd bekomen van het college onder voorzitterschap van Burgemeester Lipkens. Uiteindelijk werd het nochtans een sierlijk bronzen standbeeld gesproken uit het talent van Juliaan Dillens.

De inhuldiging vond plaats op zondag 20 juni 1886 in alle eenvoud zonder stoet, muziek of vlaggen.

Om 11 uur 's morgens vergaderde een talrijke groep in tekenaars, grotendeels leden van de vrijmetselaarsloges, in het gebouw van de Concorde op de Kouter om zich van daar te begeven naar de square van het gerechtsgebouw. Het woord werd aldaar gevoerd door Adolphe Du Bois namens de Gentse liberale partij en door Gustave De Vylder namens de loge Le Septentrion.

De oprichting van kwestieus monument viel niet in de smaak van menige politieke en filosofische tegenstander van Metdepenningen die in deze manifestatie niet alleen een hulde ontwaarde aan een jurisconsult maar vooral aan een op andere paden geëngageerde persoonlijkheid.

De Gentse historicus Frans De Potter schreef reeds op het einde van vorige eeuw :

«Metdepenningen is geene figuur, die in de Volksgeschiedenis klank heeft of ooit hebben zal; het grootste getal der ingezetenen weten niet eens, waarop hij het voorwerp is geworden der openbare vereering».

Deze bedenking zal hoogstwaarschijnlijk ook door personen zijn gemaakt die argeloos voorbij het gerechtsgebouw wandelen of er zich dagelijks zelfs, omwille van hun beroepsbezigheden naar begeven.

Het hoort de historici uit te maken welke de juiste politieke en sociale betekenis is geweest van een man als Metdepenningen die achtereenvolgens Fransman, Nederlander en Belg was.

Het valt te betreuren dat gegevens omtrent zijn figuur vrij schaars aanwezig zijn in onze bibliotheken en archieven.

Jaren na zijn dood werd hij nog hevig aangevallen. In de zitting van de Gentse gemeenteraad van 5 mei 1902 hield de katholieke professor De Ceuleneer, een pleidooi tegen de oprichting van een standbeeld voor François Laurent, vriend van Metdepenningen en vond bijgevolg de gelegenheid om over laatstgenoemde te zeggen:

«Men zou haast vermoeden dat men te Gent voornamelijk wil hulde brengen aan de mannen die onzen nationalen geest hebben tegengewerkt. Tenzij men voor doel hebbe standbeelden op te richten aan lieden die men niet als voorbeeld wil aanstellen. Doet niet, burgers, hetgeen die mannen gedaan hebben.»

Omwille van de vele gepassioneerde uitspraken zowel van voor- als van tegenstanders van Hippolyte Metdepenningen, is het moeilijk te weten waar de werkelijkheid haar rechten mag opeisen en waar de mythe begint. (8)

De vrienden van Metdepenningen hielden er nochtans aan hem te laten afbeelden als advocaat en hem zo te vereeuwigen vóór het gerechtsgebouw. Hij verdedigde immers ook, buiten elke politieke en filosofische beschouwing om, bepaalde principes die de balie heilig zijn.

In zijn dankwoord uitgesproken ter gelegenheid van zijn gouden advocatenjubileum, herinnerde Hippolyte Metdepenningen aan hetgeen hem bijzonder dierbaar was. Hij richtte zich tot zijn confraters met deze treffende woorden:

«De ces éloges, je ne puis en accepter qu'un seul et vous le partagez tous avec moi, c'est d'avoir aimé notre noble profession, c'est d'être resté autant qu'il était en moi fidèle à ses doctrines et à ses règles, c'est de n'avoir point laissé périr ses prérogatives, c'est en un mot de n'avoir jamais perdu de vue que notre force est dans notre liberté et que l'intégrité, la fermeté, l'indépendance de l'avocat ne sont pas moins nécessaires à la bonne administration de la justice que l'intégrité et l'indépendance du magistrat». (9)

(1) Dissertatio inauguralis juridica de agnoscendis naturalibus liberis secundum jus civile hodiernum, Gent, 1818.
(2) Gepubliceerd in de nummers van april 1821 (blz. 263-277) en van mei 1821 (blzn 361-366).

Ander artikels van H. Metdepenningen in hetzelfde tijdschrift: *Considérations sur le droit civil* (nr. van januari 1821, blzn 38-49); *Le droit civil français, suivant l'ordre du code*, par C.B. Toullier (nummer van december 1820, blzn 380-393); *Jurisprudence de la cour supérieure de Bruxelles. Journal judiciaire et notarial du royaume des Pays-Bas* par N.J. Riout (nummer van juli 1821, blzn 37-43).

(3) Pasicrisie, 1822-1823, V, 38.

(4) *Un délit de presse en 1821*, La Belgique Judiciaire, 1886.

(5) GUB - HSG 82541.

(6) Banquet offert à Me Metdepenningen, La Belgique Judiciaire 1868, 925.

(7) La Belgique Judiciaire 1881, 1487.

(8) Voornamelijk geconsulteerde kranten: De Gazette van Gent; Le Messenger de Gand et des Pays-Bas; Le Journal des Flandres.

Briefwisseling: Correspondance in de verzameling Baron Jules de Saint-Genois en Vanderhaeghen (handschriftenzaal van de Rijksuniversiteit te Gent).

Inlichtingen over lokale politieke gebeurtenissen: Registre der actes du Conseil de Régence; Bulletin Communal de la ville de Gand.

(9) Mijn oprechte dank gaat naar allen die mij zo bereidwillig te woord stonden en mij belangrijke bronnen hebben medegedeeld, in het bijzonder de Dames en Heren Geert Baert, Advocaat bij het Hof van Beroep te Gent; Herman Balthazar, Professor aan de Vrije Universiteit te Brussel; L. Brunin, Voorzitter van La Concorde; Frieda Van Tyghem-Dambre, Werkleidster aan de Rijksuniversiteit te Gent; Arthur De Cordier, Oud-Stafhouder, Schepen van de Stad Gent; Heer J. De Vriendt, Ondervoorzitter in de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent; Pierre Kluyskens, Professor aan de Rijksuniversiteit te Gent; C. Metdepenningen, Doctor in de Geneeskunde; Edmond Troch, Ere-Notaris; Els Witte, Assistentie aan de Rijksuniversiteit te Gent.

BIBLIOGRAFIE

Avanti. — Een terugblik. Bijdragen tot de geschiedenis der Gentse arbeidersbeweging, 2de druk, Gent, 1931.

Baert, G. — François Laurent (1810-1887), Rechtskundig Weekblad, 1964-65, 601.

Balthazar, H. — Structures en mutations bij het politiek personeel. Een studie over het sociaal wisselingsproces te Gent in de vormingsjaren van de hedendaagse tijd (1780-1850) onuitgegeven doctoraatsverhandeling, Rijksuniversiteit Gent, 1970.

Biographie Nationale, V° Hippolyte Metdepenningen.
Claeys, Pr. — Mémorial de la ville de Gand (1792-1830), Gent, 1902.

Claeys, Pr. — Notes et Souvenirs, s.l. 1904.

Claeys, Pr. — Les monuments de la ville de Gand, Gent, 1905.

Claeys, Pr. — Pages d'histoire locale gantoise, Gent, 1885 en 1888.

Colenbrander. — Gedenkstukken der Algemene geschiedenis van Nederland van 1795 tot 1840.

Coopman, H. — Juliaan Dillens, Gent, s.d.

De Ceuleneer. — Een standbeeld voor Laurent, Gent, 1908.

De Graet, J.B. — Récit des troubles et des événements qui ont eu lieu dans la ville de Gand à l'époque de la révolution de 1830, Gent, 1856.

De Potter, Fr. — Gent van den oudsten tijd tot heden, deel IV, Gent (uitgave 1884-1901).

Destanberg, D. — Het eeuwfeest der Koninklijke Maatschappij Van Landbouw en Kruidkunde, 1808-1908, Gent, 1908.

Destanberg, D. — De kiezingen te Gent sedert 1830, Gent 1910.

Destanberg, D. — Gent sedert 1831, Gent, 1903.

Destanberg, D. — Histoire de la R... St. Jean sous le titre distinctif du Septentrion à l'Or... de Gand, Gent 1911.

Destanberg, D. — Notice historique sur la Fond... de la R... de St. Jean sous le titre distinctif du Septentrion, Gent, 1905.

Dierickx, M. — De vrijmetselarij. De grote onbekende (1717-1967), tweede druk, Antwerpen en Utrecht, 1967.

Du Bois, Ad. — Essais et Notices, Gent, 1902.

Fernand. — Les traites démasqués, s.l., 1840.

Franchet, J.L. — De strijd tussen de patriotten en de orangisten te Gent (25 augustus 1830 — 21 juli 1831), onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Rijksuniversiteit Gent, Academiejaar 1964-65, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, groep Geschiedenis.

Fris, V. — Histoire de Gand, Brussel, 1913.

Fris, V. — Bibliographie de l'Histoire de Gand depuis l'an 1500 jusqu'en 1850, Gent, 1921.

Fris, V. — De oude straatnamen van Gent, Gent, 1925.

Goetgebuer. — Biographie gantoise (handschriftenzaal Rijksuniversiteit Gent).

Gyselinck, Guide de la ville de Gand, Gent, 1860.

Hymans L. — Notes et souvenirs, Brussel, 1876.

Hymans, L. — Types et silhouettes, Brussel, 1877.

Holvoet, A. — Esquisses biographiques, Brussel, 1839.

Keurvels, H. — Vijftiengestigste verjaardag van La Flandre Libérale, Gent, 1907.

Lebrocq, P. — Souvenirs d'un ex-journaliste, Brussel, 1842.

Nève de Mervegnies, J. — Gand sous le régime hollandais, 1814-1830 — Gent, 1935.

Picard et Larcier. — Bibliographie du Droit Belge.

Pirenne, H. — L'Histoire de la Belgique, Deel VII, Brussel.

Rogghe, W. — Gedenkbladen, Gent, 1898.

Rolin, H. — Sur la mise en état de siège de la ville de Gand. L'arrestation de M. Steven, Gent, 1832.

Rolin, H. H. — Souvenirs de 1830, VIII, Ceux de Gand — J.T., 1930, 165-566.

Standaert, M. — Politiek en Pers. De verkiezingen van de Gemeenteraad te Gent 1842-1845-1848-1849-1851, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Academiejaar 1963-64, Rijksuniversiteit Gent, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Groep Geschiedenis.

Van der Haegen, F. — Bibliographie gantoise: recherches sur la vie et les travaux des imprimeurs de Gand, Gent, 1858-69.

Van der Meersch, A.M. — *Le Messenger de Gand* (10 december 1830 - 13 december 1856), onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Academiejaar 1964-65, Rijksuniversiteit Gent, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, groep Geschiedenis.

Van Tyghem-Dambre, Fr. — *De maatschappij La Concorde en haar afgebroken verenigingsgebouw te Gent* (nog niet gepubliceerd).

Verbessem, A. — *Le barreau de Gand*, Gent, 1912.

Voisin, Guide de Gand, Gent, 1842.

Wegwijzer der Stad Gent en Provincie Oost-Vlaanderen, 1840 en volg., Gent.

Witte, E. — *Politieke machtsstrijd in en om de voornaamste Belgische Steden 1830-1848*, onuitgegeven Doctoraatsverhandeling, Academiejaar 1970-71, Rijksuniversiteit Gent, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, groep Geschiedenis.

Wouters, H. — *Documenten betreffende de geschiedenis van de arbeidsbeweging, 1831-1853*, 3 delen, Leuven, Parijs, 1964.

X. — *Recueil de pièces concernant l'avocat H. Metdepenningen*, Gent, 1886 (?).

X. — *Notes gantoises. Verzameling krantenknipsels en aantekeningen 1792-1850* (R.U.G.; Hs G 23747).

X. — *Notices généalogiques de quelques familles bourgeoises de la ville de Gand* (Hs 3058).

X. — *Notes pour servir à l'histoire de la société d'agrément La Concorde*, Gent, 1910.

X. — *Fêtes du soixante-quinzième anniversaire de la fondation de l'Université de Gand*, Gent, 1892.

X. — *Université de Gand. Liber Memorialis. Notices biographiques*, deel I, Gent 1913.

X. — *Hoofdmomenten uit de ontwikkeling van de Gentse Rijksuniversiteit (1817-1967)* — Extra nummer van *De Brug*, Oktober 1967.

X. — *Rijksuniversiteit Gent 1817-1867*. — *Historisch Overzicht*, Gent, 1967.

Rede van Mr. A. HAUS, Stafhouder der Balie van Gent.

Hooggeachte Vergadering,

Mijnheer de Voorzitter, en waarde Confrater,

Ik betuig U mijn innige dank voor de vriendelijke woorden, die U mij hebt toegestuurd namens de Vlaamse Conferentie van de Balie, en voor de uitnodiging van uw bestuur tot het bijwonen van de traditionele jaarlijkse plechtige Openingsvergadering.

Deze is voor mij de gelegenheid om het belang te onderstrepen dat de Stafhouder en de Raad der Orde stellen in de werkzaamheden van de Conferentie, en in de inspanningen die zij zich getroost om de jongere Confraters bij te staan en te helpen in hun professionele opleiding.

Van jaar tot jaar wordt de taak van de Vlaamse Conferentie, als beroepsorganisatie voor de jongeren, belangrijker, gezien nu meer dan ooit de rechten van de leden van de Balie in het gedrang worden gebracht door tal van problemen die hun bestaan en hun activiteit aanbelangen zoals de hedendaagse sociale wijzigingen, het invoeren en de toepassing van nieuwe begrippen en nieuwe wetgevingen, en allerhande inmengingen in ons beroep.

U kunt er vast van overtuigd zijn steeds te mogen rekenen op de actieve en welwillende steun van uw Stafhouder — oud-ondervoorzitter en bestuurslid van de Conferentie — en van de Raad der Orde, voor de verwezenlijking van de doelstellingen van de Vlaamse Conferentie van de Balie te Gent, die — terloops gezegd — de oudste Conferentie is van gans het land.

Haar werking heeft ertoe bijgedragen dat de rechtspraak, sedert het inwerkingtreden van de taalwet in gerechtszaken, haar gepaste invloed verwierf op het geheel van onze gemeenschap en dat de opgang van het Vlaams rechtsleven zijn vervolmaking bereikte.

Het was voor ons allen bijzonder verheugend in juni jongstleden uw verkiezing tot voorzitter te mogen vernemen. Uw candidatuur was aangewezen, U waart immers gedurende verschillende jaren lid van het Bestuur van de Conferentie en tevens lid van de Raad der Orde waar U, met een lofwaardige stiptheid, toewijding en bevoegdheid de functie van secretaris vervulde.

Wij mogen derhalve de zekerheid hebben dat het voorzitterschap van de Conferentie voor het laatste jaar van de eerste eeuw van haar bestaan in goede handen berust en dat U ook de geschikte interlocuteur zult zijn om een oplossing te brengen aan problemen, die in het belang van de ganse Balie, niet langer mogen blijven bestaan.

Ik bedoel hier voornamelijk de verwezenlijking van de eenheid onzer twee Conferenties, die toch beide dezelfde professionele belangen beogen te beveiligen ten bate van al de leden van de Balie, en ik betrouw er vast op dat met een wederzijds begrip en waardering en met wat

goede wil dit doel vlug en gemakkelijk zal kunnen bereikt worden.

Ik druk de wens uit dat de Vlaamse Conferentie, onder uw leiding, in het jaar 1971-1972 een nog grotere bloei en groei zal mogen kennen.

Mijn waarde Confrater,

Meester Quintyn,

In de allereerste plaats houd ik er aan U mijn welgemeende dank te betuigen voor de zo delicate attentie die U gehad hebt de stamhouder van mijn familie in België Professor Jacques Joseph Haus te gedenken bij de inleiding van uw rede, en geef ik U de verzekering dat ik aan die blijk van waardering ten zeerste gevoelig ben.

Het moet, mijn waarde Confrater, ook voor Uzelf een bijzonder heugelijke dag geweest zijn wanneer U in het jaar 1961, na de verovering van de diploma's van doktor in de rechten, van licentiaat in het notariaat en van licentiaat in de criminologie, plechtig en met grote luister en in de aanwezigheid van uw geeerde Ouders, onthaald werd ten Stadhuize om er U het ereteken van de meest verdienstelijke student uitgereikt te zien.

Die verering kwam U immers vanzelfsprekend toe, omwille van de voortdurende schitterende uitslagen die U behaald hebt tijdens uw: studiejaren; het is inderdaad met de grootste onderscheiding dat U in uw laatste examens zít geslaagd, na in uw vorige studiejaren steeds met evenveel succes en brio de proeven te hebben doorgemaakt.

Het verheugt mij oprecht dit hier openbaar te mogen verkondigen, en ik feliciteer U er om van ganser harte.

Uw aanstelling als feestredenaar was dan ook volkomen verantwoord en aangewezen, te meer dat het aan iedereen van ons alras is opgevallen hoe uw studiegeest, uw grondige rechtskennis en uw jeugdige geestdrift gepaard gaan met een gepaste bezadigdheid van U een advocaat en een confrater gemaakt hebben, die door al de leden van de Balie ten zeerste geprezen is.

Het is mij uiterst aangenaam U te mogen gelukwensen, om de manier waarop U zich van uw taak hebt weten te kwijten, en ook om de keuze van het onderwerp dat U op deze plechtige openingsvergadering hebt behandeld.

« Non recuso laborem »; die gedachte kenmerkt bijzonder passend de taale volharding die U aan de dag gelegd hebt in de studie die U gewijd hebt aan de beschrijving van de persoon van Hippolyte Metdepenningen in al zijn hoedanigheden en aspecten en die het opsporen en het onderzoeken betekende van menigvuldige en zeer uiteenlopende bronnen.

Het strekt U tot eer dit te hebben aangedurfd, en in alle oprechtheid meen ik U te mogen bevestigen dat U

ons aller aandacht tot het einde hebt geboeid en dat uw opmerkelijke rede, in een sierlijke vorm voorgedragen, een welverdiende bijval kende.

De bekoorlijkheid van uw uiteenzetting is vooral te vinden, niet alleen in het feit dat U met vele en juiste détails de persoon hebt doen kennen van Metdepenningen, die zo kenschetsend was voor de tijden waartoe hij behoorde, maar ook omdat U aldus onrechtstreeks gewezen hebt op de noodzakelijkheid voor ons juristen ons niet te beperken tot de dagelijkse beoefening van onze advocatenpraktijk maar iets, elk naar zijn aanleg en persoonlijke voorkeur, op historisch, letterkundig of juridisch gebied bij te brengen tot de ontwikkeling van onze cultuur.

U hebt met de grootste objectiviteit, een treffend beeld gegeven van de belangrijke en begeesterende figuur van Metdepenningen, die veelzijdige werkzaamheden in zijn rijk gevuld leven ontplooidde, als politiek-publicist, als politiekeer, als filosoof en vooral als rechtsgeleerde en als advocaat, zonder de lotgevallen te vergeten die hij wegens zijn politieke actie beleefde.

De Stafhouder, die graag voor eenieder niets anders dan lof en goedkeuring zou wensen uit te delen, is nochtans traditioneel ertoe gehouden zijn mening en gebeurlijk een kritiek uit te brengen aangaande de openingsrede.

Ik geloof mij evenwel niet naar de letterlijke zin van die gewoonte te moeten gedragen, want er is allerm minst aanleiding om enige kritiek te maken op de merkwaardige voordracht van onze confrater.

Deze gaf nochtans geen besluit door er zich van te onthouden een oordeel uit te spreken over de juiste betekenis van de personaliteit van Metdepenningen in het sociaal en politiek leven van Gent en over de vraag te weten waar de werkelijkheid haar rechten mag opeisen en waar de mythe begint.

Om die vragen te beantwoorden is het noodzakelijk enerzijds een onderscheid te maken tussen de verschillende activiteiten ontwikkeld door Metdepenningen en anderzijds de politieke toestand te bepalen die in ons land heerste in die tijd.

Het blijkt vast te staan dat Metdepenningen, als politiekeer en publicist, een louter plaatselijke en dus beperkte invloed gehad heeft, die niet verder reikte dan op het gemeentelijk vlak.

Dit was onvermijdelijk.

Tot 1848 en gedurende een 20-tal jaren maakte hij deel uit van de Gemeenteraad van de stad Gent, als vertegenwoordiger van de liberale en organistische partij « Maatschappij der vrienden van de orde en de openbare rust » geleid door burgemeester Van Crombrughe en gekeerd tegen de pro-belgische partij « Patriottistische Maatschappij ».

Deze laatste politieke formatie kon slechts een uiterst gering aantal stemmen behalen en moest in de minderheid blijven, wegens het alsdan heersend kiesstelsel dat de goede leidende stand namelijk de liberalen en de orangisten begunstigde tegen de kleine burgerij en het volk dat praktisch gesproken geen kiesrecht bezat.

Dit legt uit waarom de Stad Gent jaren lang onder een regime stond dat impopulair was en dat tevens radicaal in oppositie was met het centraal bestuur van ons land.

Metdepenningen werd nooit met een ander politiek mandaat bekleed.

Tot aan de vooravond van de Septemberdagen van het jaar 1830 konden de krachten van nederlands staatsbewustzijn en van trouw aan de hollands dynastie, die van geen afscheiding tussen Noord en Zuid wilden weten, sterk hun invloed laten gelden.

Na die tijd verloren die krachten, dewelke noch sympathie noch steun bij de massa vonden, hun invloed in de zuidelijke provincies, en geraakte het orangisme

reeds vanaf 1833 in verval, behalve in enkele grote centra van handel en nijverheid zoals Antwerpen en Gent, die antirevolutionnaire gedeputeerden kozen en afvaardigden naar het Nationaal Congres waar echter ook de nationaal-gezinde volksvertegenwoordigers bereid waren de prins van Oranje als vorst te aanvaarden voor het Zuiden, om aldus buitenlandse en zelfs gewapende tussenkomsten — vooral franse — te voorkomen en om de belgische onafhankelijkheid alleszins te vrijwaren.

Gent en Antwerpen, waar een ijverige pers bestond (Le Messenger de Gand en Le Journal du commerce) bleven tamelijk lang een kern van orangistische en unionistische tegenstand; die middens stelden zelfs hun hoop in een veldtocht te ondernemen door Koning Willem tot de hereniging van de nederlandse provincies; Antwerpen bleef onder de militaire macht van Holland tot in december 1832, terwijl wat Gent betreft, Gendebien aan Rogier liet weten dat aldaar « une bonne garnison de Wallons » zou nodig zijn om het volk geleid door de patriotten « vol moed en energie » te ondersteunen tegen de handelaars, de industriëlen en de ambtenaars van de administratie en van het gerecht.

De gentse orangisten, waaronder vanzelfsprekend Professor Thorbecke, oud-rector van de gentse Universiteit, betitelden de belgisch-patriotten als « het gemeene volk » dat zij moesten ontzien en vrezen onder meer omdat de priesters er de aanvoeders van waren. Koning Willem had de katholieke middens ten zeerste misnoegd door zijn uitgesproken vijandigheid tegenover de persvrijheid en de vrijheid van onderwijs.

De menige dwangmaatregelen getroffen ten overstaan van de aanhangers van het orangisme te Gent, huiszoekingen, aanhoudingsmandaten en vervolgingen, waren niet bij machte de beweging uit te roeien, vooral omdat die beweging haar oorsprong vond in bepaalde economische belangen voortspruitende uit de eenheid van de nederlandse provincies.

Die beweging verzwakte echter geleidelijk om tenslotte in de tweede helft van de verlopen eeuw uit te sterven; de hoop op een militaire tussenkomst was niet redelijk, de Grootmogendheden ondersteunden de belgische onafhankelijkheid die alzo gestabiliseerd geraakte, Koning Leopold I had hun garantie gekregen bij zijn troonsbestijging, en eindelijk was de houding van Noord-Nederland onverschillig om niet te zeggen afwijzend enerzijds omwille van louter materiele beschouwingen waaronder in de eerste plaats de opkomst en de concurrentie van de haven van Antwerpen en anderzijds omdat men goed beseftte dat het orangisme in werkelijkheid belgisch nationaal getint was en geen eigenlijke ommekeer gebracht had in het nationaal bewustzijn van de orangistische burgerij.

Terloops kan hier aangestipt worden dat die pro-hollandse beweging en haar na-verschijnselen de Vlaamse Beweging, op grond van een verwijt van orangisme en van de vrees voor orangistische agitatie gestremd heeft in de eerste tijden van haar bestaan, en tevens lange jaren de politieke toestand in België beïnvloed heeft omdat de meeste orangisten overgegaan waren naar de liberale partij, waardoor de tegenstelling liberaal-katholiek fel verscherpt werd daar zij de anticlericale strekking van die partij versterkt hadden.

Metdepenningen is steeds zijn politiek ideaal trouw gebleven en hij heeft dit in vele omstandigheden tot uiting gebracht, maar wij mogen niet zeggen dat hij een groot figuur in het politiek en sociaal leven van ons land geweest is, omdat zijn actie steeds beperkt bleef wegens de geringe uitstraling van het orangisme en toch ook omdat hij op politiek gebied eerder als een agitator en een extremist te aanzien is.

Aansluitend daarbij moet er eveneens aan worden herinnerd dat hij heftig anticlericaal was en gekant tegen de

katholieke godsdienst, en dat hij altijd een onverzettelijke tegenstander geweest is van ons Vorstenhuis en van de onafhankelijkheid van ons land; volgens sommigen, legt het ene het andere uit.

Verschillende kroniekschrijvers vermelden dat Metdepenningen deed geloven dat heel Gent orangist gebleven was met als gevolg dat onze Stad door de nieuwe regering gedurende lange jaren verwaarloosd werd, en uitende mening dat hij, door zich herhaaldelijk te onttrekken aan het gerecht met op de vlucht te slaan telkens wanneer tegen hem een aanhoudingsmandaat afgeleverd werd, liet blijken dat hij geen held van moed was.

Heel anders schijnt het echter gesteld te zijn, wat betreft Metdepenningen in zijn hoedanigheid van advocaat, ofschoon zijn optreden als dusdanig vaak in verband te brengen is met zijn politieke opinies en zijn politieke afhankelijkheid.

De rede van onze Confrater, Meester Quintyn, is in dit opzicht bijzonder leerzaam en stichtend en zijn toont duidelijk aan hoe Metdepenningen altijd — ook in politieke processen —, met de innigste overtuiging en dus de grootste eerlijkheid de stelling verdedigde die hij meende de enig juiste te zijn.

Metdepenningen werd ettelijke malen geconsulteerd om de verdediging waar te nemen van mensen die vervolgd waren, soms meer wegens hun politieke gedachten dan om bepaald strafbare handelingen en op grond van ongrondwettelijke decreten en reglementen; hij kon dan telkens het debat houden op een verheven niveau van waardigheid en voornaamheid zonder enigszins blijk te geven van zijn politieke gevoelens.

Dit was onder andere het geval wanneer hij, in medewerking met zijn Confraters Van Huffel en Rolin van de Balie te Gent en Blagnies en Mercelis van de Balie van Brussel, voor de tijdelijke Krijgraad te Gent opgericht ingevolge twee Koninklijke Besluiten en een decreet van Commandant-generaal Niellon, opperbevelhebber in de beide Vlaanderen, de verdediging opneemt van de Heer Steven, eigenaar van de Messenger de Gand, die beticht was wegens aanhitsing tot desertie door verleiding en ontmoediging.

In zijn betoog vindt men letterlijk de volgende uittalingen:

«Doch indien wij bewijzen dat generaal Niellon noch het recht noch de macht had om zulk een gedrochtelijke bevoegdheid te verlenen, dan zou daaruit volgen dat de tijdelijke krijgsraad Mijnheer Steven niet kan veroordelen. Dat te bewijzen valt gemakkelijk.»

Daarop volgt een verwijzing naar de artikelen 6, 94, 98 en 138 van de Grondwet, dewelke artikelen binst de hele duur van het proces gedrukt werden, ten titel van protest, op de eerste bladzijde van de Messenger de Gand onder de hoofding «*Constitution belge de 1831*», en met een kort en steeds identiek commentaar.

En verder in zijn aanklacht tegen de beschuldiging, die volgens hem niets anders beoogt dan «de Minister te verlossen van een vrij blad dat altijd de liberale beginselen verdedigde en altijd bereid was de gelukzoekers te ontmaskeren», en in zijn verzet tegen het doorzoeken en de plundering van de burelen van de krant, gaat hij verder:

«Welk is de uitslag van deze snuffelpartij? Dat de zo dikwijls herhaalde beschuldiging dat «*Le Messenger de Gand*» door Holland omgekocht was een schandelijke laster is; dat dit blad een bloei kent die de afgunst verwekt van al onze ministeriële bladen, en eindelijk dat het groot aantal abonnementen een onbetwistbaar teken is dat zijn gedachten een vaste steun vinden in de openbare mening.»

Om te besluiten, met de woorden:

«Wij verhopende dat gij ver van U zult afstoten de bevoegdheid die men U heeft willen toekennen en die gij niet

zoudt kunnen aanvaarden zonder U te onteren en zonder met de voeten te vertrappen de Grondwet die gij plechtig beloofd hebt te zullen naleven.»

Die woorden getuigen van een grote fierheid en gezag, en zij bewijzen tevens dat Metdepenningen de Vlaamse taal uitstekend beoefende, hetgeen ten andere ook blijkt uit zijn nagelaten correspondentie en onder meer zijn brieven aan cliënten gericht en steeds besloten met de zonderlinge uitdrukking «uw dienaar», dewelke helemaal niet strookt met zijn karakter.

De heer Steven werd veroordeeld tot een gevangenisstraf van 1 jaar, maar in beroep door het Krijpshof ontslagen van de vervolging door de aanneming van de opgeworpen exceptie van onbevoegdheid.

Metdepenningen werd benoemd tot raadsman niet alleen van het Beheer der douanen en accijnzen en van de Stad Gent, doch ook van de Belgische Staat — Ministerie van Openbare werken.

In de Pasicrisie uit zijn tijd leest men talrijke arresten en vonnissen uitgesproken in zaken door hem behandeld, doch meestal zaken waar hij voor de Belgische Staat opgetreden was.

Spijts zijn correctionele veroordeling in 1822 tot een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van 1 maand wegens een misdrijf van gemeen recht namelijk smaad aan de magistratuur, spijs zijn verblijf in de gevangenis, spijs de herhaalde acties van het gerecht tegen hem ondernomen te weten verschillende aanhoudingsmandaten en een nieuwe strafvervolging wegens een publicatie die als beledigend voor de overheid beschouwd werd, spijs zijn duellen met een Confrater, en spijs zijn onvaderlandse gezindheid, blijkt hij nochtans de sympathie van zijn Confraters genoten te hebben en door hen hoog in eer gehouden te zijn geweest, vermits hij tot 20 maal toe door hen en dit telkens met een aanzienlijke meerderheid van stemmen tot Stafhouder werd verkozen en daarenboven vele jaren lid van de Raad der Orde was.

Het mag dus met zekerheid gezegd worden dat hij een voorname plaats aan de Balie bekleedde, en zulks wordt overigens bevestigd door de talrijke manifestaties te zijner eer ingericht door of met de medewerking van de Balie.

Dit is meesterlijk ook geïllustreerd geweest:

— eerst door Stafhouder Adolphe Du Bois, ter gelegenheid van het vijftigjarig jubileum van Metdepenningen, als advocaat:

«*Vous honorerez en lui ce qu'il y a de plus grand : la valeur morale de l'homme, une vie entièrement consacrée au devoir dans l'acceptation la plus haute, sa générosité, son dévouement, sa noblesse de caractère, qui ont fait son ascendant et sa puissance dans la politique, au palais, partout où il a déployé ses admirables qualités.*»

— en vervolgens door Procureur Generaal Lameere, in de rouwhulde:

«*Son éloquence d'une simplicité antique, avait, quand elle se déployait, quelque chose de type grec qui se retrouvait dans son beau visage, et sa parole forte et sincère remuait les jurés et les juges, comme elle transportait les assemblées.*»

Metdepenningen mag ons allen tot voorbeeld strekken in de beoefening van onze praktijk.

Tenslotte wil ik een hartelijk woord van welkom zeggen aan de jongeren en meer bepaald aan onze Confraters die nog op de lijst der stagiaires zijn ingeschreven.

U hebt ongetwijfeld een van de heerlijkste loopbanen gekozen die bestaan: de advocatuur.

Ik mag U dit zeggen, omdat, in dit beroep, de persoonlijke inspanning, de wilskracht en de volharding nooit op de evenredige beloning laten wachten, en omdat het te verwezenlijken doel uitermate edel is namelijk recht en vrede te doen heersen in een belangenmaatschappij waar-

in het rythme van het leven in de laatste tijden onge-
looflijk is versneld.

Het veelomvattend actieveld en het karakter van ons be-
roep zijn hoofdzakelijk gekenmerkt door de verdediging,
die in de praktijk van de advocaat al meer en meer op de
voorgond treedt naar gelang de persoonlijke vrijheden van
het individu verdrongen worden in een maatschappij be-
heerst door de groeiende macht van de overheid en waar
de belangen van de staatsmacht overwegend worden.

De stipte vervulling van uw beroepsverplichtingen zal U
zeer strenge eisen stellen, en uw geduld zal niet zelden op
de proef worden gesteld.

Onvermijdelijk zult U tegenslagen kennen, maar nooit
moogt U wanhopen of U laten ontmoedigen, wel indachtig
zijnde dat dit een aanwinst moet zijn voor uw ervaring en
niet te wijten is aan een of andere vergissing of vergetel-
heid van uwentwege.

Hebt nooit vrees voor de problemen en de moeilijkheden,
die U zult ontmoeten; uw patron, de ouderen, de bestuurs-
leden van de Conferentie, de leden van de Raad der Orde
en de Stafhouder vragen niet beter dan U te helpen, en
bij hen zult U de gepaste aanbevelingen ontvangen en de
nodige raadgevingen bekomen om uw taak tot een goed
einde te brengen.

Daarin moogt u nooit uit het oog verliezen dat de advo-
caat uiteraard de medewerker is van het gerecht, om de
rechter objectief en doelmatig voor te lichten en om in
strafzaken een juist evenwicht tot stand te brengen ten
opzichte van de beschuldiging en in burgerlijke zaken de
rechter in het bezit te stellen van al de gegevens nodig
om behoorlijk recht te spreken.

Zo recht spreken een zeer verheven taak is, dan is deze
het onrecht te vermijden nog veel meer edel, en daarom
bestaat de kunst van ons beroep er in te kunnen overtui-
gen, maar daartoe is het vereist eerst zelf overtuigd te zijn
en met een volstrekte rechtzinnigheid de zaak te verde-
digen.

Die overtuigingskracht kan maar verworven worden, door
een steeds correcte handelwijze, door een uiterste voor-
zichtigheid in de feitelijke beweringen, door de nauwge-
zetheid in de aanhalingen of citaten, en door de juistheid
van de redeneringen; zodoende, zal de advocaat terecht
het vertrouwen van de rechter winnen en verdienen en
meteen zijn eerbied afdwingen.

Ik hoop dat het balieleven, aldus opgevat, U zal over-
tuigen advocaat te blijven.

Deze beide spreekbeurten werden voorafgegaan door de

Rede van Mr. Jozef NUYTINCK, Voorzitter van de Vlaamse Conferentie.

Het is met bijzonder genoegen dat ik namens het Be-
stuur van de Vlaamse Conferentie van de Balie bij het Hof
van beroep te Gent de plechtige openingsvergadering van
het 98e werkjaar geopend verklaar en de hoge gasten hier
mag verwelkomen.

In de eerste plaats U, Mijnheer de Stafhouder,

Met een groot vertrouwen hebben wij enkele maanden
geleden Uw aanstelling als korpsversterker van onze Balie
tewemoet gezien.

We waren immers overtuigd dat U, komend uit een no-
bele familie van eminente juristen, de aangewezen persoon
was om met geducht gezag, waardig en met een door-
zettende kordaatheid voor onze Gentse Balie de status op
te eisen die haar in ons rechtsbestel moet toekomen.

Naast deze hoogstaande hoedanigheden, die een veilige
waarborg zijn voor de toekomst van onze Balie, waarden
wij evenzeer Uw vriendelijkheid en Uw attentievolle open-
heid voor onze moeilijkheden en problemen.

Dankbaar bied ik U, bij deze aanvang van uw ambts-
periode, namens het Bestuur, onze steun en onze mede-
werking aan.

Zoals van een oud bestuurslid mag verwacht worden,
hebt U steeds een zeer gewaardeerde belangstelling be-
toond voor al onze activiteiten. Weet dat deze sympathie
oprecht wederkerig is.

Meester De Gryse, Deken van de Nationale Orde der
Advokaten, wij zijn fier vandaag de hoogste gezagdrager
van de Belgische Advokaten persoonlijk hier aanwezig te
zien.

Met de fijne kwaliteiten en het dynamisme waarvan U
blijk gaf tijdens Uw lange periode van voorzitterschap in
het Verbond der Belgische Advokaten, zal onder Uw be-
kwame leiding de Nationale Orde zeker niet tekortschieten
in de taak die zij te vervullen heeft.

Namens de Vlaamse Conferentie bieden wij U onze
grote erkentelijkheid en onze steun aan, in vertrouwen op
de toekomst.

Mijnheer de Eerste Voorzitter van het Hof van Beroep te
Gent,

Dat U ons deze assisenzaal zoudt ter beschikking stellen
was dit jaar niet zo vanzelfsprekend als vroeger.

In de zware bouwperikelen die wij sinds al te veel maan-
den reeds in dit gerechtshofgebouw en voordien in de vele
extensies van het justitiepaleis moesten beleven, hebben
wij ons soms beangstigd afgevraagd wat er tegen einde
oktober van deze zaal zou geworden zijn.

Niet alleen mochten we ook dit jaar op Uw gewaardeer-
de gastvrijheid rekenen; U hebt er bovendien voor gezorgd
dat de bibliotheek en de andere diensten van de balie een
maand geleden konden overgebracht worden naar behoor-
lijke en degelijk ingerichte lokalen.

Voor beiden onze beste dank.

Nochtans, bij het genoegen om deze grote verbetering
van onze bibliotheek, klinkt toch nog bij mij na wat er op
een van de vrije vergaderingen van onze Conferentie in het
begin van 1970 werd vooropgesteld en ook door de heer
Eerste Voorzitter van het Arbeidshof te Gent in zijn instal-
latierede van 10 november 1970 werd aangehaald, namelijk
de idee van de inrichting van één centrale bibliotheek in
plaats van de vijf bestaande bibliotheken die vooralsnog
voor andere korpsen ontoegankelijk zijn.

Een modern efficient centrum voor bibliotheek en doku-
mentatie, in samenwerking met de verschillende korpsen
en met de medewerking van de Rechtsfaculteit.

Het komt me voor dat die idee zeker uitvoerbaar is en
ons allen zou ten goede komen.

Mijnheer de Eerste Voorzitter van het Arbeidshof te Gent,

Op 10 november 1970, bij de plechtige installatie van het
Arbeidshof, hebt U de nadruk gelegd op het aandeel
dat de Balie heeft in de uitoefening van de justitie
en op de noodzakelijkheid van een loyale en vruchtbare
samenwerking.

Uw gewaardeerde aanwezigheid is mij dan ook een be-
vestiging van Uw verlangen naar een vlotte samenwerking

tussen de magistraten van Uw rechtscolleges, velen oud-confraters trouwens, en de Balie.

Wij onderschrijven graag de woorden die U in voormelde rede hebt gesproken.

Mijnheer de Prokureur Generaal,

Alhoewel door Uwe — op alle échelons voelbare — enorme werkkraft Uw dagen meer dan gevuld zijn, mag ik in U een van de trouwste vrienden van de Vlaamse Conferentie hartelijk begroeten. Onlangs mocht ik van U horen hoe sterk U er aan houdt deze plichtigheid bij te wonen.

De zware moeilijkheden waarmee U te kampen had ingevolge de desorganisatie in de terechtzittingen, in de parketten en de griffies, het bijna onvermijdelijk gevolg van de grote innovaties in het gerechtelijk wetboek, waren niet minder ons probleem, want de uitoefening van ons beroep kwam toen ernstig in het gedrang.

Uw gekende doorzettingskracht, desnoods tegen de administratieve moeilijkheden in, wettigt onze hoop dat met de huidige bezetting van de kaders de nu nog steeds bestaande belemmeringen en achterstand vrij vlug een bevredigende oplossing mogen krijgen.

Mijnheer de Staatsminister De Schryver,

Tot vóór enkele dagen was U, door ambtsbezigheden weerhouden, verplicht geweest verstek te geven. Dat dit beletsel ter elfder ure kon worden opgelost, verheugt ons ten zeerste.

Want U weet dat de Vlaamse Conferentie zich zeer gelukkig acht met de levendige belangstelling die U, een van haar trouwste leden, blijft betonen.

De Heer Vranckx, Minister van Justitie, was tot zijn en ook tot onze spijt, belet dit jaar onze openingsvergadering bij te wonen.

Wij zijn echter verheugd dat hij zich heeft laten vertegenwoordigen door de heer Basch, die ik hier dan ook hartelijk welkom heet.

Heren Magistraten van het Hof van Cassatie en van de Raad van State.

Uw aanwezigheid op onze openingsplechtigheid getuigt dat Uw genegeheid voor onze conferentie onverminderd blijft bestaan ondanks Uw nieuwe eervolle affectatie.

Graag wil ik speciaal Raadsheer De Vreese, Voorzitter van de Belgische afdeling van de Internationale Unie der Magistraten begroeten en ook U Raadsheer Châtel, van wie ik — nu 15 jaar geleden — als stagiair op het parket mijn voorkeur voor het strafrecht heb meegekregen.

Mijnheer de Voorzitter van de Algemene Practische Rechtsverzameling. Een speciaal welkomwoord, tot U gericht, behoort terecht tot een vaste traditie van deze openingsvergadering.

Niet alleen omdat dit ons de gelegenheid biedt om onze herhaalde dank te betuigen voor de daadwerkelijke steun die Uw vereniging ons verleent, maar evenzeer omdat wij aldus kunnen beklemtonen welke ontzaglijke rol de Algemene Practische Rechtsverzameling in de vervlaamsing van het rechtsleven speelt.

Een van de doelstellingen die bij de stichting van de Vlaamse Conferentie voorlagen, namelijk het beoefenen van de rechtswetenschap door middel van de Nederlandse taal, kon slechts volop tot ontplooiing komen dank zij de nederlandstalige vakliteratuur die onder impuls van Uw vereniging tot stand kwam.

Met fierheid mogen wij óók beklemtonen dat zovelen van mijn eminente voorgangers een zeer belangrijk aandeel hebben gehad in de oprichting en de uitbouw van de Algemene Practische Verzameling en nog steeds zeer actief met U de leiding waarnemen.

Heren Kamervoorzitters en magistraten in het Hof van beroep en in het Arbeidshof, Mijnheer de Raadsheer in sociale zaken,

Heren Advokaten-generaal en magistraten in het Parket Generaal en het Arbeidsauditoraat-generaal,

Mijnheer de Voorzitter van de Rechtbank van eerste aanleg,

Mijnheer de Voorzitter van de Arbeidsrechtbank,

Heren Ondervoorzitters en rechters in de rechtbank van eerste aanleg en de sociale rechtbank,

Mijnheer de Ere-voorzitter en heren rechters in de rechtbank van koophandel,

Heren Magistraten van het Parket, van het Arbeidsauditoraat en het Krijgsauditoraat,

Heren Vrederechters en Politierechters,

Ik heet U allen hartelijk welkom en dank U voor deze herhaalde blijk van belangstelling en waardering die U voor onze conferentie betuigt. Uw aanwezigheid in zo groten getale getuigt van de genegenheid die U hebt voor de advocaat die met U medewerkt in de dagelijkse rechtspraktijk. Maar benevens onze dagelijkse contacten in het gerechtsgebouw hebben wij toch zovele interessespunten gemeen, dat ook buiten onze strikt professionele contacten een hechtere samenwerking in uitzicht zou moeten gesteld worden.

Mijnheer de Rector van de Rijksuniversiteit, heren Professoren,

Heren vertegenwoordigers van het Provinciaal Bestuur,

Heren burgerlijke en militaire overheden,

De Conferentie gaat er fier op dat U haar genodigden wilt zijn en heet U hartelijk welkom.

Dat U, Meester Gielen, Voorzitter van het Verbond der Belgische Advokaten, er aan gehouden hebt eveneens aanwezig te zijn op onze openingsplechtigheid maakt me gelukkig.

Dit biedt me de gelegenheid U te danken voor de inspanningen welke U levert voor de behartiging van onze beroepsbelangen.

Mijne Heren Stafhouders van de Orde der Advokaten te Brussel, Luik, Antwerpen en Kortrijk.

Dat de Vlaamse Conferentie U bij deze gelegenheid te Gent mag begroeten eert de ganse balie en stemt ons dankbaar.

Waarde Confraters, Voorzitters en afgevaardigden van de zusterconferenties,

Van harte heet ik U welkom. Uw herhaalde jaarlijkse aanwezigheid op onze openingsplechtigheid bevordert de verbondenheid tussen de conferenties en de solidariteit tussen de advocaten van het ganse land.

Mag ik samen met U begroeten de vertegenwoordigers van de Vlaamse Juristenvereniging, het Vlaams pleitgenootschap, van het Rechtskundig Weekblad en van het Journal des Tribunaux.

Waarde Confrères en Collega uit Nederland, Mevrouw Nanning-Groenemeyer namens de Jonge Balie bij de Hoge Raad der Nederlanden te Den Haag,

Mr. Rutgers, Voorzitter van de Vereniging der Jonge Balie te Amsterdam en

Mr. Duyntje-Tebbens, vertegenwoordiger van de Jonge Balie te Rotterdam,

Steeds opnieuw betekent Uw aanwezigheid op deze feestelijke vergadering een blijk van oprechte genegenheid jegens Uw zuidnederlandse confraters en van de solidariteit tussen onze kultuurgemeenschappen.

De feestrede van vandaag zal U zeker meer nog dan vorige jaren boeien, nu precies rond 1830 de belangstel-

ling van de noordelijke Nederlanden voor de Gentse confraters — toen uiteraard met gans andere bedoelingen — een van de markante trekken in de figuur van Metdepenningen heeft opgeleverd.

Maître Boussageon, représentant Monsieur de Bâtonnier de l'Ordre des Avocats à la Cour de Paris, et mes Confrères Cathérine Daley-Vincent et Jean-Louis Faure, secrétaires de la Conférence du Stage du Barreau de Paris,

C'est un très grand honneur et un plaisir pour nous de vous souhaiter la bienvenue à Gand. Depuis de longues années déjà des liens solides de confraternité unissent nos deux barreaux.

Votre présence parmi nous, nous donne l'occasion de réaffirmer le grand respect que nous témoignons pour la culture de votre pays et pour l'esprit d'universalisme qui vous entoure.

Maître Guy Engel, délégué de Monsieur le Bâtonnier de l'Ordre des Avocats à la Cour Supérieure de Justice de Luxembourg et membre de la Conférence du Jeune Barreau de Luxembourg.

C'est avec joie que je salue en vous la présence du Barreau Luxembourgeois. J'espère que vous trouverez pendant votre séjour parmi nous cette même cordialité qui fait le bonheur de votre pays et dont vous faites preuve à notre égard.

Mister Holland, representing the Chairman of the Law Society,

Perhaps you have visited the interesting exhibition about Flemish Modern Art which momentary is to be seen in London, and so you have perhaps got already a first impression of our Flemish country.

We hope that your stay in Gent will bring you to a nearer acquaintance with the low lands. Your name indeed, Mr. Holland, seems to predestinate you for it.

On the part of my confrères, we thank you for your presence among us.

Sehr verehrter Herr Dr. Koll,

So wie immer freuen wir uns sehr auf Ihre Anwesenheit in unserer Mitte als Vertreter des Kölner Anwaltvereins.

In Ihnen empfinden wir die ganze Kölner Anwaltschaft als unsere Freunde. Wir möchten Sie deshalb bitten dem Vorsitzenden und den Mitgliedern des Kölner Anwaltvereins unsere sehr herzliche grüsse übermitteln zu wollen.

En tenslotte moge ik van ganser harte verwelkomen en oprecht danken mijn voorganger Mr. Medard de Sutter en de voorzitters die in de voorbije jaren de Vlaamse Conferentie hebben geleid.

Onder hen moge ik toch speciaal begroeten mijn oudpatroon en zwager Professor Jan Ronse die me steeds een zeer grote steun is geweest en aan wie ik enorm veel heb te danken.

Dames en heren, geachte Confraters,

De Vlaamse Conferentie werd in 1873 opgericht door 33 enthousiaste advocaten, toendertijd zowat een vierde van de Gentse Balie, waaronder enkel oud-leden van de Vlaamse Advokatenclub die in 1864 reeds gesticht was maar — althans volgens de kroniekschrijver — het niet overleefd had dat een groot aantal van de leden in de magistratuur benoemd werden.

Nu wij reeds met rasse schreden ons eeuwfeest naderen en uiteraard een terugblik werpen op 100 jaar geschiedenis van onze Conferentie, is een onderwerp, als dit behandeld door de feestredenaar, zeker op zijn plaats.

Een bespreking van de omstreken figuur van advocaat Metdepenningen, die meer dan 60 jaar aan de Gentse Balie zijn praktijk uitoefende, levert dan ook een belangrijke bijdrage tot de kennis van het geestelijk klimaat ten tijde van de oprichting van de Vlaamse Conferentie.

Dat dit onderwerp behandeld wordt door U, geachte Confrater Quintyn, stemt me bijzonder gelukkig.

Niet alleen omdat het mij een grote eer is een zo eminent jurist en zo buitengewoon vriendelijk confrater aan deze selecte vergadering te mogen voorstellen, maar bovendien omdat U de aangewezen persoon was om dit zware opzoekingswerk tot een goed einde te brengen.

Immers, naast Uw uitmuntend schrandere geest treft ons steeds de nauwgezette degelijkheid van Uw werk, een hoedanigheid die U voorbestemde voor wetenschappelijk vorsingswerk. U was een der voornaamste medewerkers bij de start van het Tijdschrift voor Privaatrecht, waarvan U jarenlang het secretariaat hebt verzorgd naast Uw vele andere belangrijke activiteiten als advocaat, als wetenschappelijk medewerker aan het Studiecentrum voor Jeugdmisdadigheid, assistent aan de Rijksuniversiteit en medewerker aan de uitgave van de Nederlandstalige Wetboeken.

Graag verleen ik U het woord.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 1 december 1970.

Voorzitter : M. Delahaye.

Raadsheren : M.M. Hallemans, De Vreese, Gerniers (verslaggever), Châtel.

Advocaat-generaal : M. Colard.

Correctionele rechtbank. — Samenstelling uit rechter, die in de raadkamer over de verwijzing naar de correctionele rechtbank heeft beslist. — Rechten van verdediging.

Geen wetsbepaling verbiedt, dat de rechter, die in de raadkamer over de verwijzing van een beklaagde naar de correctionele rechtbank heeft beslist, aan het berechten van dezelfde beklaagde deelneemt.

Besançon t./ Vanhees e.a. b.p.

Gelet op het bestreden arrest, op 10 juni 1970 door het Hof van beroep te Brussel gewezen ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van artikel 97 van de Grondwet,

doordat het beroepen vonnis en het bestreden arrest geen rekening hebben gehouden met de door eiser aangevoerde verdediging ;

Overwegende dat, in zover het middel tegen het beroepen vonnis gericht is, het niet ontvankelijk is ;

Dat, in zover het middel gericht is tegen het arrest, het niet ontvankelijk is bij gebrek aan duidelijkheid, daar het niet preciseert welke eis, verweer of exceptie onbeantwoord werd gelaten ;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 23 en 24 van de wet van 15 juni 1935, op het gebruik der talen in gerechtszaken,

Doordat het verzoek van eiser strekkende tot de ver-

taling in de Franse taal van alle dokumenten van het dossier slechts gedeeltelijk werd ingewilligd, eiser zich in zijn moedertaal niet heeft kunnen verdedigen, de Nederlandse taal hem werd opgedrongen, de commissarissen V. en B. geen beroep gedaan hebben op een tolk ondanks hun onvolledige kennis van de Franse taal, de door de onderzoeksrechter aangestelde tolk de gedachten van eiser heeft misvormd of verkeerd geïnterpreteerd en de door de voorzitter van de rechtbank benoemde tolk zich een ogenblik verwijderd heeft op de terechtzitting van 8 oktober 1969;

Overwegende dat waren ze gegrond, de beweerdde nietigheden die het gevolg zouden zijn van de schending van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken gedurende, enerzijds, het vooronderzoek en de procedure voor de eerste rechter en, anderzijds, de procedure voor het hof van beroep respectievelijk gedekt zijn door het vonnis van veroordeling van de Correctionele rechtbank te Mechelen van 5 november 1969 en door het arrest van veroordeling van 10 juni 1970, die op tegenspraak werden geveld en die door geen enkele nietigheid voortvloeiende uit de schending van voormelde wet zijn aangetast;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

Over het derde middel, afgeleid uit de schending van de rechten van de verdediging,

Doordat eiser dokumenten in het Nederlands opgesteld niet heeft kunnen citeren, eiser zich in zijn moedertaal niet heeft kunnen verdedigen, De Nederlandse taal hem werd opgedrongen en de vergissingen en verkeerde interpretaties van de vertalers voor zijn verdediging nadelig zijn geweest;

Overwegende dat uit de stukken waarop het Hof acht vermag te slaan blijkt dat eiser op alle terechtzittingen van het hof van beroep bijgestaan werd door een door de voorzitter benoemde tolk;

Dat eiser, door de tussenkomen van die tolk, de in het Nederlands opgestelde dokumenten heeft kunnen citeren, en zijn verdediging in zijn moedertaal heeft kunnen voordragen; dat de bewering dat de vertalers vergissingen en verkeerde interpretaties gedaan hebben geen steun vindt in de elementen waarop het hof acht vermag te slaan;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

Over het vierde middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 6, 7 en 8 van de Grondwet:

Overwegende dat, nu het middel niet preciseert waarin het arrest voormelde wetsbepalingen zou hebben geschonden, het niet ontvankelijk is;

Over het vijfde middel, afgeleid hieruit dat de brand van een gedeelte van de bewijsstukken en vooral de beschadiging van een van die stukken (brief van de burgerlijke partij De Boeck) een gedeelte van de bewijzen van eiser hebben doen verdwijnen;

Overwegende dat uit de stukken waarop het Hof acht vermag te slaan niet blijkt dat eiser voor het hof van beroep aangevoerd heeft dat de brand en de beschadiging van de bewijsstukken de bewijzen van eiser hebben doen verdwijnen;

Dat het middel niet ontvankelijk is;

Over het zesde middel, afgeleid uit de schending van de rechten van de verdediging,

doordat de voorzitter van de Raadkamer en de voorzitter van de correctionele rechtbank eenzelfde persoon is;

Overwegende dat geen wetsbepaling verbiedt dat de rechter die in de raadkamer over de verwijzing van een

beklaagde naar de correctionele rechtbank heeft beslist, aan het berechten van dezelfde beklaagde deelneemt;

Dat het middel naar recht faalt;

Over het zevende middel, afgeleid hieruit dat de verjaring verworven is:

Overwegende dat het arrest vaststelt dat de verjaring van de collectieve misdrijven omschreven onder I, A 1, A 2 en gepleegd tussen 19 juni 1962 en 1 februari 1965 regelmatig werd gestuit door het schrijven van 27 november 1967 waarbij de onderzoeksrechter de deskundigen heeft aangezocht hun verslag neer te leggen;

Dat derhalve de verjaring niet verworven was bij de uitspraak van het arrest;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

Over het achtste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 15 en 16 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van straffordering,

doordat het beroepen vonnis geen uitspraak doet over de aard en de uitlegging van de als vals beschouwde contracten, hoewel eiser daaromtrent een prejudiciële exceptie had opgeworpen zodat het Hof van cassatie zich bevoegd dien te verklaren om over de prejudiciële exceptie te beslissen;

Overwegende dat, nu het middel gericht is tegen een beslissing waartegen geen voorziening is ingesteld, het niet ontvankelijk is;

Overwegende dat eiser niet ontvankelijk is om aan het Hof te vragen de door hem opgeworpen prejudiciële exceptie betreffende de aard en de uitlegging van de als vals beschouwde contracten naar de burgerlijke rechter te verwijzen, subsidiair, zich zelf naar de regelen van het burgerlijk recht te gedragen bij zijn beslissing over de aard en de uitlegging van bedoelde contracten;

En overwegende, wat betreft de beslissing over de straffordering, dat de substantiële of op straf van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt eiser in de kosten.

NOOT.

1. Het probleem van de cumulatie der ambten is niet nieuw. Zo bepaalde artikel 175 van het wetboek van 3 brumaire jaar IV reeds dat de vrederechter die tussengekomen was in zijn hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie in dezelfde zaak niet meer mocht zitting nemen als strafrechter. Sedert de grondwet van 5 fructidor jaar III waren de correctionele rechtbanken immers samengesteld uit een burgerlijke rechter bijgestaan door twee vrederechters (art. 234).

Later, en vooral sedert de wet van 7 pluviöse jaar IX het gerechtelijk onderzoek toevertrouwde aan de «directeur du jury» (de toenmalige onderzoeksrechter) die tevens rechter bleef en zelfs gebeurlijk als kamervoorzitter mocht fungeren, paste de Franse rechtspraak hetzelfde cumulatieverbod toe op deze magistraten (Cass. fr., 28 messidor jaar VIII V. Dalloz, *Répertoire de jurisprudence*, II, 73, nr. 3; Cass. fr., 16 messidor jaar IX vermeld in F. Hélie, *Traité de l'instruction criminelle*, éd. belge, 1865, II, 218). Maar bij arrest van 3 prairial jaar XI, op gelijkluidende conclusies van procureur-generaal Merlin, heeft het Franse hof van cassatie zijn zienswijze gewijzigd en een verzoek om een gelijkaardige onverenigbaarheid op te leggen aan de «directeur du jury» werd als volgt afgewezen: «Considérant que l'article 175 du Code des délits et des peines, dont la demande excipe, s'applique nominativement aux juges de paix, sans parler des Directeurs du jury; qu'il ne peut pas même avoir été dans l'esprit de la loi d'étendre cette disposition aux Directeurs du jury, puisqu'au contraire, elle les

établit présidents des tribunaux de police correctionnelle... rejette la requête » (Ph. A. Merlin, *Recueil alphabétique de questions de droit*, 4e éd., V. 317 - 319).

Het gezag van Ph. Merlin was hier natuurlijk doorslaggevend, te meer daar hij benevens procureur-generaal bij het hof van cassatie, tevens de opsteller van het wetboek van 3 brumaire jaar IV was. Achteraf werkte hij ook mee aan de samenstelling van de *Code d'instruction criminelle* van 1808, zodat het ons niet moet verwonderen dat het door hem geïnspireerde arrest de rechtspraak definitief heeft gevestigd. Cass. fr., 29 oktober 1808, *Journal du palais*, VII, 186; Cass. fr., 12 december 1811, V. Dalloz, *Jurisprudence générale*, v^o *Organisation judiciaire*, n° 562; Cass. fr., 10 februari 1831, *Journal du palais*, XXIII, 1203; Cass. fr., 23 maart 1860, D. P., 1863, 5387).

2. Ook in de rechtsleer rees omtrent dit probleem onenigheid: J. Berriat-Saint-Prix (*Cours de droit criminel*, éd. belge 1823, blz. 47 noot 14) en Cl. Bourguignon-Dumolard (*Manuel d'instruction criminelle*, I, 137-138) waren de mening toegedaan dat een onderzoeksrechter niet mocht deelnemen aan de berechting van correctionele zaken die hij geïnstrueerd had.

De meeste rechtsg geleerden echter vonden geen bezwaar in een strikte toepassing van het cumulatieverbod (J. M. Legraverend, *Traité de la législation criminelle*, 3e éd., I, 164; J. Carnot, *De l'instruction criminelle*, 3e éd., III, 393-394; Ch. Berriat-Saint-Prix, *Traité de la procédure des tribunaux Criminels*, 2e partie, I, 6-7; P. Bonnin, *Commentaire du Code d'instruction criminelle*, blz. 274). Naderhand zou Cl. Bourguignon-Dumolard, die raadsheer was bij het hof van cassatie, zich eveneens neerleggen bij de gevestigde rechtspraak (*Jurisprudence des codes criminels*, I, 162-163, 536).

Vanaf 1830 waren aldus de Franse rechtspraak en rechtsleer het eens om het cumulatieverbod te beperken tot de gevallen die uitdrukkelijk in de wet waren voorzien, maar dit neemt niet weg dat menig jurist ervan overtuigd bleef dat het een ongelukkige oplossing was (F. Duverger, *Manuel des juges d'instruction*, 2e éd., I, 83; F. Hélie, *Traité de l'instruction criminelle*, éd. belge, 1865, II, 218).

In 1838 hield L. Dufour in de *Revue de législation et de jurisprudence* een vurig pleidooi voor een wijziging van de strafrechtspleging: « Ne craignons pas de le dire, schreef hij, les enseignements de la pratique ne condamnent pas moins ce droit que les saines théories pénales, et la législation doit être d'autant plus facile et plus prompte à se réformer sur ce point, qu'il s'agit ici d'une de ces garanties protectrices des accusés dont elle aime, de notre temps, à se montrer libérale » (*Du droit accordé aux juges d'instruction*, blz. 300). De auteur, die substituut-procureur des Konings was te Cusset (Allier) en die bijgevolg uit zijn ervaring sprak, wenste ook het cumulatieverbod uit te breiden tot de leden van de raadkamer die aan de verwijzing van de zaak hadden deelgenomen.

3. Ondanks het optimisme van L. Dufour zou het toch nog jaren aanslepen vooraleer er enige wijziging aan de wettekst werd aangebracht, hoewel het cumulatieverbod sedert de *Code d'instruction criminelle* van 1808 was ingevoerd voor het assisenhof (art. 257) en dezelfde motieven konden ingeroepen worden voor de uitbreiding van dit verbod tot de correctionele zaken. « Hâtons-nous de le dire, schreef L. Dufour, la présence du juge d'instruction au tribunal correctionnel et sa connaissance anticipée des faits de la cause, sont cent fois plus inquiétantes et plus dangereuses pour le prévenu que sa présence à la Cour d'assises; car, outre qu'il n'est plus simplement juge de l'application de la peine, mais à la fois juge et juré, il est seul éclairé... Les armes ne sont plus égales, le prévenu est menacé par une double influence et la plus difficile à conjurer n'est point celle de l'accusateur ». (1. cit., 305-306).

Het probleem kwam opnieuw te borde in 1856 tijdens de behandeling van het statuut van de onderzoeksrechter. A. Bonneville de Marsangy, raadsheer in het hof van cassatie, had voorgesteld de raadkamer af te schaffen en het cumulatieverbod uit te breiden tot de correctionele zaken: « On sait, schreef hij, qu'en matière de crime, la loi défend, à peine de nullité, que les magistrats, ayant voté sur la mise en accusation, ou fait un acte quelconque d'instruction, siègent comme membres de la Cour d'Assises, devant laquelle l'affaire est portée. Or, par une dérogation flagrante au principe supérieur de justice et d'impartialité qui a motivé cette prohibition, il se trouve, qu'en matière de délit, les magistrats de la chambre du conseil se font à eux-mêmes le renvoi de l'affaire, et qu'après avoir statué sur la mise en prévention, ils statuent, quelques jour plus tard, sur la

culpabilité et sur la fixation de la peine! Sans doute, la loyauté consciencieuse des magistrats annule l'inconvénient de ce double rôle, mais ce n'est pas moins dans la loi une contradiction regrettable... » (*De l'amélioration de la loi criminelle*, I, 373).

De commissie belast met de studie van het wetsontwerp tot wijziging van het wetboek van strafvordering nam deze argumenten over en stelde een aanpassing van artikel 55 voor, ten einde het cumulatieverbod in correctionele zaken in te voeren. Het amendement, dat met eenparige stemmen was aangenomen, werd echter door de raad van state verworpen (D. P., 1856, 4, 128).

4. Begin 1878 werd opnieuw gedokterd aan een verbetering van de strafvordering en onder het voorzitterschap van Faustin-Hélie onderzocht een extra-parlementaire commissie de wijzigingen die aan de wetgeving moesten aangebracht worden. Pas op 25 november 1895, kon L. Thézard namens de senaatscommissie de gewenste hervormingen voorstellen en hierin werd het cumulatieverbod als volgt aanbevolen: « C'est là une réforme depuis longtemps réclamée, et que déjà, dans plusieurs tribunaux, il faut le reconnaître, on s'efforce de réaliser dans la pratique. Le juge d'instruction, par le seul fait qu'il a préparé l'affaire et a décidé le renvoi du prévenu devant le tribunal, a nécessairement sa conviction faite à l'avance; il apporte donc au jugement une opinion préconçue; il est aussi irrationnel de le faire participer à la décision définitive que d'appeler au jugement sur l'appel un magistrat qui aurait statué en première instance. Mais sa voix n'est pas seulement une voix presque acquise à la condamnation, elle est aussi le plus souvent, et par la force des choses, une voix prépondérante. Le juge d'instruction qui a suivi l'affaire depuis longtemps en connaît les moindres détails; qu'il ait bien ou mal apprécié, il possède tous les éléments qui viennent à l'appui de son opinion, et est à même de les faire valoir; quant aux raisons dont pourrait s'étayer l'opinion contraire, elles risquent de passer inaperçues, quelle qu'ait été l'attention des autres juges; et en somme, après le débat public, il y aura dans la chambre des délibérations un débat où la prévention aura la parole la dernière, sans que les arguments puissent être utilement débattus. Il importe que tous les membres de la juridiction de jugement aient leur entière indépendance d'appréciation, qu'ils ne se décident effectivement que d'après les débats; pour obtenir ce résultat, l'unique moyen, c'est d'interdire au juge d'instruction de prendre part au jugement. La seule cause qui ait empêché jusqu'à présent la suppression d'une anomalie flagrante est une difficulté dans l'organisation du service » (*Journal officiel de la République française, Sénat, Documents parlementaires*, 1895, Annexes n° 22, blz. 430).

5. Tijdens de bespreking in de senaat op 20 mei 1897, lichtte Th. Girard, in naam van de commissie, het wetsontwerp als volgt toe: « On ne pouvait mieux faire que d'inscrire en tête de la loi cette garantie fondamentale, qui domine toutes les autres et qui veut que, lorsqu'un accusé comparait à la barre du tribunal correctionnel, il ait le droit de compter sur l'indépendance et l'impartialité des trois juges siégeant au même titre, n'ayant aucune opinion préconçue et ne formant leur conviction que d'après les débats de l'audience » (D. P., 1897, 4, 115).

Ook in de Kamer, rees er verzet tegen de cumulatatie en op 12 november 1897 verklaarde J. Goujon: « Il y a longtemps que dans cette assemblée, comme dans le pays tout entier, on a protesté pour la première fois contre cette pratique qui s'est furtivement acclimatée auprès des tribunaux. Est-il spectacle plus attristant que celui d'un juge d'instruction venant s'asseoir dans un fauteuil de juge correctionnel? »

Ce n'est pas seulement une voix acquise à la condamnation qu'il joint à celle de ses collègues, c'est une voix intéressée, et surtout une voix prépondérante, qui sera d'autant plus dangereuse pour la défense, qu'elle se sera faite entendre la dernière dans le mystère du délibéré » (*Chambre des députés*, 12 novembre 1897, D. P., 1897, 4, 117).

Daar de rechten van de verdediging toen aan de orde van de dag stonden, was er niemand die enig bezwaar zag in het wetsontwerp en het cumulatieverbod werd zonder enig verzet ingevoerd door de zogenaamde loi Constans van 8 december 1897. Bij de samenstelling van de nieuwe *Code de procédure pénale* van 23 december 1958 werd het ingelast onder artikel 49. Ik laat in het midden of deze onverenigbaarheid nu een zuivere « création légale » is zoals R. Garraud beweerde (*Traité théorique et pratique d'instruction criminelle et de procédure pénale*, (1932), II, 315 en IV, 83) ofwel een « garantie fondamentale » voor de rechten van de verdediging uitmaakt zoals Th. Girard destijds in de Franse senaat verklaarde. Wat er ook van weze, sedert 75 jaar maakt

het cumulatieverbod deel uit van de rechtsbeginselen en nooit is er enig bezwaar gerezen, zodat in Frankrijk het probleem als definitief van de baan geruimd mag worden beschouwd.

6. Sedert de inlijving bij Frankrijk, waren ook in Nederland de Napoleontische wetboeken ingevoerd. Na het herstel van de onafhankelijkheid werd de *Code d'instruction criminelle* van 1808 in werking gehouden en zelfs het eerste Nederlandse wetboek van strafvordering van 1 oktober 1838 was niet veel méér dan een omgewerkte vertaling van het Franse wetboek. Met dit verschil nochtans, dat sedert het Soeverein Besluit van 11 december 1813, de jury afgeschaft was en dat bijgevolg artikel 257 van de *Code d'instruction criminelle* waarbij het cumulatieverbod in criminele zaken werd opgelegd, een aanpassing vereiste. De onverenigbaarheid werd na lang beraad in artikel 171 van het Nederlandse wetboek van 1838 overgenomen, maar ze werd om zuinigheidsredenen tot een loutere aanbeveling: van het cumulatieverbod bleef nog slechts een praeceptum suatorium over en van nietigheid was er schier geen sprake meer (J. C. Voorduyn, *Geschiedenis en beginselen der Nederlandse wetboeken*, VI, 548-599 en VII, 28-34).

Omdat de ingeroepen argumenten nog zo actueel zijn, kan ik aan de verleiding niet weerstaan een van de nota's der commissieleden even aan te halen: «...Kan men nu die zoo noodzakelijke onpartijdigheid wel toekennen aan regters, schrijft hij, die bij de verwijzing naar de openbare terechtstelling reeds geoordeeld hebben, niet alleen, dat de aan den aanklaagde als misdadaad toegekende daad werkelijk, indien hij schuldig bevonden wordt, hem als misdadaad moet toegerekend worden, en hem als zoodanig zal onderwerpen aan lijf- en onteerende straffen, maar die ook reeds hebben verklaard, dat er genoegzame bezwaren tegen den beklaagde bestaan te zijner verwijzing naar zoodanige openbare terechtstelling? Mij dunk, het antwoord kan niet anders dan ontkennend zijn, en alzoo zal het hof, zoodanig zijnde te zamen gesteld, die noodzakelijke onpartijdigheid missen, die aan deszelfs uitspraken de presumtie van ongekrenkte regtvaardigheid, niet slechts in eenen regtskundigen zin, maar ook in de algemeene overtuiging, alleen verzekeren kan» (J. C. Voorduyn, 1. cit., VII, 32). De regering oordeelde echter dat «hoe wenselijk zulks aan sommigen mogt voorkomen, eene onbeperkte uitsluiting dier raadsheren niet denkbaar, noch uitvoerlijk was, bij het gering getal der leden waaruit de provinciale hoven zijn te zamen gesteld». (*Memorie van Toelichting*, 1836, in J. C. Voorduyn, 1. cit., VII, 31). Hiermee was voorlopig het laatste woord gezegd en de wet van 1838 erkent dan ook slechts een zeer beperkt cumulatieverbod.

7. Evenals artikel 257 van het Franse wetboek slechts van toepassing was voor de assisenhoven, gold artikel 171 van het Nederlandse wetboek voor de hoven, maar niet voor de rechtbanken. Het is bovendien opvallend hoezeer de Nederlandse rechtspraak aanleunde bij de Franse (Hoge Raad, 25 maart 1839, *Nederlandsche regtspraak*, II, § 25; Hoge Raad, 30 augustus 1842, *Weekblad van het regt*, 1842, n° 349; Hoge Raad, 10 juni 1845, *Nederlandsche regtspraak*, XXII, § 22). Zelfs de rechtsleer ging daar ten rade en vond helemaal geen bezwaar in de cumulatie der ambten (J. De Bosch Kemper, *Wetboek van strafvordering*, II, 27; A. De Pinto, *Handleiding tot het wetboek van strafvordering*, 2e druk, I, 276).

Er is wel enig bezwaar gerezen tegen de vermelding van een «aanbeveling» in het wetboek van strafvordering en S.P. Lipman schreef dienaangaande: «De bepaling van artikel 171 W.v.S., dat het Hof bij voorkeur zal zijn samengesteld uit raadsheren welke niet over de verwijzing naar de openbare terechtstelling hebben gezeten, is juist voldoende om de onpartijdigheid van die leden te doen verdenken zonder eenigen waarborg op te leveren voor den beschuldigde, die toch het regt heeft te vorderen, dat hij door geheel onpartijdige regters worde gevonnisd» (*Wetboek van strafvordering*, blz. 89). Ook J. De Bosch Kemper was die mening toegedaan (*Het wetboek van strafvordering aan ervaring en wetenschap getoetst*, blz. 441-442 in *Nederlandsche jaarboeken voor regtsgeleerdheid en wetgeving*, 1847), maar nergens werd aangedrongen op gelijkaardige garanties voor de rechtbanken.

De belangstelling voor dit probleem was trouwens zo pover en het nut van dergelijk praeceptum suatorium zo gering, dat de bepalingen van artikel 171 niet eens meer voorkwamen in het ontwerp van wetboek van strafvordering, dat naar aanleiding van de wet van 31 mei 1861 «houdende een nieuwe regterlijke inrigting» door Minister M.H. Godefroi werd opgesteld! Naarmate er meer begrip komt voor de rechten van de verdediging, valt er in de rechtshistorie ook een kentering te bespeuren in de houding van de Staten-generaal.

8. Onder aandrang van de Raad van State, gesteund door het advies van de Hoge Raad, werd het regeringsontwerp van

1863 aangevuld en in de zitting van 1863-1864 door Minister Olivier bij de Tweede Kamer ingediend (A.A. De Pinto, *Het herziene wetboek van strafvordering*, II, 47). In de toelichting bij artikel 180 van het ontwerp, werd het cumulatieverbod als volgt voorgesteld: «De rechter-commissaris, hoe onpartijdig ook, zal, uit den aard der zaak, veelal zijn oordeel reeds gevestigd hebben vóór dat het onderzoek ter terechtzitting is aangevangen, en het behoeft geen betoog, dat de waarborg voor een geheel onbevooroordeeld onderzoek op die wijze wordt verzwakt.» (*Memorie van Toelichting* vermeld door A.A. De Pinto, *Het herziene wetboek van strafvordering*, II, 47).

Omwille van diverse omstandigheden, kende de hervorming van de Nederlandse strafvordering een traag verloop en pas in oktober 1885 kon het ontwerp in de Tweede Kamer worden besproken. Als beginsel werd toen aanvaard dat de rechter-commissaris die het gerechtelijk onderzoek had geleid, op straffe van nietigheid, niet mocht deelnemen aan het onderzoek ter terechtzitting omdat hij niet meer onbevooroordeeld stond tegenover de verdachte. A.A. De Pinto, die de rechtshistorie van de hervorming grondig kende, verdedigde het cumulatieverbod also: «Het mondeling en openbaar eindonderzoek van strafzaken stelt den rechter hooge eischen, en daaronder niet in de laatste plaats dezen, dat hij ter terechtzitting verschijne, vrij van alle indrukken voor of tegen den beklaagde, daarbuiten opgedaan. Welnu aan dezen eisch voldoet de rechter niet, die de stukken der procedure, de verbaalen der instructie, zoals zijn plicht medebrengt, in alle bijzonderheden heeft bestudeerd om zijn advies uit te brengen over de verwijzing. Van den indruk, dien zij bij hem hebben achtergelaten, kan hij zich niet losmaken, al wil hij het, en toch in het stelsel der wet mag hij alleen oordelen «naar aanleiding van de dagvaarding en van het onderzoek op de terechtzitting» (art. 211). Dit is het groote beginsel der mondelinge (in den regel openbare) strafrechtspleging, het groote beginsel, dat het eindonderzoek in strafzaken beheerscht, en met dit beginsel is het niet overeen te brengen, dat de rechter, vóór den aanvang der terechtzitting de zaak uit de stukken kent en daarover reeds aanvankelijk zijn oordeel heeft gevestigd en uitgesproken.» (*Het herziene wetboek van strafvordering*, II, 49-50).

9. Het ontwerp werd na herhaaldelijke wijzigingen met algemene stemmen aangenomen en door de koning onder dagtekening van 15 januari 1886 bekrachtigd en afgekondigd als Wet «houdende wijzigingen in het Wetboek van Strafvordering». Het cumulatieverbod, dat bij artikel 149 van de nieuwe wet werd ingevoerd, bestaat uit twee delen: het verbod, op straffe van nietigheid, aan de rechter-commissaris opgelegd om deel te nemen aan het onderzoek ter terechtzitting, enerzijds, en anderzijds, in het tweede lid, de wens dat «de regtbank bij voorkeur zal zijn zamengesteld uit regters, die niet over de verwijzing naar de terechtzitting hebben gezeten». Dit laatste is in feite een amendement van het oorspronkelijk ontwerp, dat op aandringen van A.F. de Savornin Lohman werd aangenomen. Het is een soort compromis omdat wegens een onvoldoende personeelsbezetting in de kleinere rechtbanken, praktische moeilijkheden werden gevreesd. Minister W.M. du Tour van Bellinckhove was van oordeel dat bepalingen van strafvordering die niet op straffe van nietigheid zijn voorgeschreven, bij gebrek aan afdoende sanctie, dode letter blijven, maar deze juridische beschouwingen konden niet opwegen tegen de financiële bezwaren die aan een uitbreiding van het kader waren verbonden.

Merken we hier terloops op dat hoewel het cumulatieverbod natuurlijk in het voordeel van de beklaagde uitviel, de aandacht toch veeleer uitging naar de objectiviteit en het plichtbesef van de rechter dan naar de rechten van de verdediging. Van heel de strafvervolgving kon deze terecht klagen: «il s'agit de moi sans moi». Op 23 oktober 1885 verklaarde A.F. de Savornin Lohman hierover in de Tweede Kamer: «Ik weet dat het weinig baat hier op te komen voor de rechten van den beklaagde; ik weet dat, zoo iemand daarvoor opkomt, men het voorstelt alsof het te doen is om schulden aan de straf te onttrekken, maar dit zal mij niet beletten om voor de rechten van den beklaagde te blijven opkomen, omdat, zoolang de beklaagde niet is veroordeeld, hij evenveel rechten heeft als ieder ander, vooral op de terechtzitting. In ieder land is dat groote beginsel veel meer erkend dan ooit in deze Kamer geschied is». (A.A. De Pinto, *Het herziene wetboek van strafvordering*, I, 47).

Deze geestesgesteldheid, dit gebrek aan belangstelling voor de rechten van de verdediging, blijkt niet alleen uit de debatten in de Staten-generaal, maar ook uit de toenmalige rechtspraak (o.m. Hoge Raad, 16 juli 1897, *Weekblad van het recht*, 1897, n° 6996).

10. Geen wonder dat, naarmate de idee van «fair trial» ingang vond, zich in klemmende mate de behoefte deed ge-

voelen aan een vernieuwde strafvordering, waarin de rechten van de verdediging grotere waarborgen kregen. Het cumulatieverbod is hiervoor natuurlijk slechts een bijkomende garantie, maar de regeling van dit probleem is toch wel kenmerkend voor de eigentijdse geestesstromingen.

Na jarenlang aandringen van de Nederlandse Juristenvereniging, werd bij Koninklijk Besluit van 8 april 1910 een Staatscommissie ter voorbereiding van de herziening van het Wetboek van strafvordering benoemd. Het zou dan nog tot 15 januari 1921 duren vooraleer, onder Minister Heemskerk, het nieuwe Wetboek van strafvordering, dat thans nog van kracht is, tot stand kwam.

Het cumulatieverbod geldt nu op straffe van nietigheid voor de rechter of raadshoof-commissaris. Omdat de wet zijn overwegende invloed vreesde, mag hij aan de behandeling door de raadkamer noch aan het onderzoek ter terechtzitting deelnemen, zo hij enig onderzoek in de zaak heeft verricht (art. 21 11. en 268 eerste lid).

Dezelfde vrees gold, in mindere mate, voor de rechters die gedurende het gerechtelijk onderzoek in raadkamer de zaak reeds onder ogen hebben gehad en tot enige beslissing over de zaak hebben medegewerkt. Een absoluut verbod zou bij kleine rechtbanken met een beperkt personeel grote moeilijkheden meebrengen (A.J. Blok en L. Ch. Besier, *Het Nederlandsche strafproces*, I, 103). Bij de beoordeling van het zuinigheidsargument, mogen we toch niet uit het oog verliezen dat in Nederland de raadkamer nog steeds uit drie rechters is samengesteld en dat het aantal magistraten er niet één derde van het Belgische aantal bedraagt.

Daarom bepalen de artikelen 268 tweede lid en 415 dat de rechtbanken en hoven bij voorkeur zijn samengesteld uit rechters of raadsheren die nog niet over de zaak in het voorbereidend onderzoek hebben geoordeeld. Hier wordt dus het vroegere praeceptum suatorium behouden, hetgeen ondanks de bewering dat «de Nederlandsche rechter gewoon is de wet te eerbiedigen, ook al wordt op de niet-inachtneming harer voorschriften de straf van nietigheid niet gesteld» (A.A. De Pinto, *Het herziene wetboek van strafvordering*, II, 50), al met al toch een zwak punt in de wetgeving blijft. Ondanks dit afgezwakt verbod met betrekking tot de leden van de raadkamer, weerspiegelen de art. 21 en 268 toch duidelijk de wens van de wetgever om te bevorderen dat de rechters geheel onbevangen en onbevooroordeeld tegenover de zaak zouden staan. De werkingsfeer is trouwens sedert lang in Nederland zodanig veranderd, dat in de praktijk grotere waarborgen van onpartijdigheid worden verleend, dan de strikte toepassing van de wet vereist.

11. De Belgische wetgeving inzake cumulatieverbod kan gesitueerd worden tussen de Franse *Code d'instruction criminelle* vóór de hervormingen van 1856 en het Nederlandse Wetboek van strafvordering van 1838, behoudens wat betreft de rechtspleging voor de hoven van assisen. Het gerechtelijk wetboek heeft de onverenigbaarheden van artikel 257 van het Napoleonistisch wetboek van 1808 in ciminele zaken verder uitgebreid. De wet op de rechterlijke inrichting van 18 juni 1869 en de wet van 21 december 1930 voorzagen de belangrijkste waarborgen inzake onpartijdigheid van de voorzitter en de assessoren. Het gerechtelijk wetboek (art. 127) biedt thans nog grotere garanties: niet alleen mogen de magistraten die als onderzoeksrechter of openbaar ministerie zijn opgetreden of uitspraak hebben gedaan over de regeling van het onderzoek, de assisen niet voorzitten noch als assessor zitting nemen, maar zelfs de personen die in de zaak opdrachten van gerechtelijke politie hebben vervuld, of deel hebben genomen aan een daad van ambtelijk onderzoek of van strafonderzoek, en diegenen die getuige, deskundige, tolk, aangever, klager of betrokken partij zijn geweest, mogen geen gezworene zijn.

In correctionele zaken echter wordt nergens gewag gemaakt van enig cumulatieverbod zodat ook thans nog een onderzoeksrechter de door hem geïnstrueerde zaken naar de correctionele rechtbank mag verwijzen om ze achteraf als alleenrechtsprekend rechter te berechten. Volgens de leerstellingen die Ph. A. Merlin op 3 prairial jaar XI verkondigde, houden wij het daar nog bij een strikte toepassing van het cumulatieverbod op de gevallen die uitdrukkelijk in de wet worden voorzien, al zou het wellicht een hele hijs kunnen worden om deze theorie in overeenstemming te brengen met de bepalingen van artikel 6, 1° van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.

12. Onze vroegste rechtspraak in dit verband dagtekent nog van het Hollands bewind en steunt volkomen op de toenmalige Franse rechtsleer: vermits de onderzoeksrechter even-

als de burgerlijke rechter deel uitmaakt van de rechtbank en de wet geen onverenigbaarheid oplegt, bestaat er geen wettelijk beletsel om zitting te nemen in de zaken waarin hij het onderzoek heeft verricht (Cass., 30 juli 1825, *Pas.*, 1825, I, 488).

Een eeuw later rees er opnieuw enige betwisting omtrent de vraag of een lid van de raadkamer, die deelgenomen heeft aan de beschikking tot verwijzing van een bepaalde zaak, deel mag nemen aan de berechting van diezelfde zaak in de correctionele rechtbank. Het hof van cassatie besliste in 1917 op tamelijk voorzichtige wijze dat «het feit geen enkele wettelijke bepaling schond» (Cass., 11 juni 1917, *Pas.*, 1918, I, 30).

Na de hervorming aangebracht door de wet van 25 oktober 1919 tot tijdelijke (!) wijziging van de rechterlijke inrichting en van de rechtspleging voor de hoven en rechtbanken, werd de vraag gesteld of het cumulatieverbod niet moest worden toegepast op de alleenrechtsprekende voorzitter van de gereduceerde raadkamer. Het hof van cassatie oordeelde echter dat er geen reden voorhanden was om zijn zienswijze te veranderen (Cass., 7 november 1921, *Pas.*, 1922, I, 48). Later, toen de rechten van de verdediging erbij te pas kwamen, werden ook deze argumenten prompt van de hand gewezen (Cass., 17 maart 1948 *Pas.*, 1948, I, 177; Cass., 16 januari 1967, *Pas.*, 1967, I, 587) en het ziet er naar uit dat behoudens wijziging in de wetgeving zelf, de Belgische rechtspraak definitief gevestigd is.

13. Al is onze strafvordering hopeloos verouderd, toch moet waarheidshalve worden erkend dat de Belgische magistraten vrijwel steeds voldoende plichtsbeseft hadden niet alleen om alle partijdigheid angstvallig te vermijden, maar ook om zich vrijwillig te onthouden van al wat hun onbevangenheid of hun onbevooroordeeldheid enigszins in het gedrang zou kunnen brengen. Behoudens in kleine rechtbanken komt het nooit voor dat een onderzoeksrechter de door hem geïnstrueerde zaken berecht, maar anderdeels leert de ervaring dat juist in die kleine rechtbanken de onpartijdigheid het moeilijkst te bewaren valt.

Het probleem is trouwens de Minister van Justitie niet ontgaan en op 7 maart 1949 heeft Minister Moreau de Melen een brief gericht aan de eerste voorzitter van het hof van beroep te Brussel om de aandacht te vestigen op dit vraagstuk: «Weliswaar, schrijft de Minister van Justitie, is het principieel van de onverenigbaarheid van de functies der rechtsmacht van onderzoek met de functies van rechtsprekend college slechts wat het Hof van Assisen betreft, in het Wetboek van Strafvordering bekend. Het ware echter, naar mijn mening, wenselijk dat, in de mate van het mogelijke, vermeden worde dat de magistraten die tijdens het onderzoek de telastleggingen heeft verzameld, geroepen wordt om de gronden ervan te beoordelen» (Ministerie van Justitie, 5e Algemene Directie, 1e sectie, Litt. A. P. no 127. 745).

Deze aanbeveling, die enige analogie vertoont met het Nederlandse praeceptum suatorium, geldt slechts voor de onderzoeksrechter die als correctionele rechter zitting neemt, maar er wordt geen gewag gemaakt van de alleenrechtsprekende voorzitter van de raadkamer die na verwijzing insgelijks dezelfde zaken berecht. Men kan zich bovendien afvragen of loutere aanbevelingen of richtlijnen volstaan, daar waar het gaat om de rechten van de verdediging. Normaal komt het de wetgever toe de onontbeerlijke waarborgen voor een goede rechtsbedeling te verstrekken.

14. Het gerechtelijk wetboek, waar in Boek II de onverenigbaarheden inzake gerechtelijke ambten worden behandeld, bood de gelegenheid om het cumulatieverbod de gepaste oplossing te geven. Artikel 292 bepaalt immers dat «de cumulatie van rechterlijke ambten verboden is, uitgezonderd de gevallen die de wet bepaalt. Nietig is het vonnis, gewezen door een rechter die vroeger bij het uitoefenen van een ander rechterlijk ambt kennis genomen heeft van de zaak».

Op het eerste gezicht bevat deze tekst de regeling van het probleem, maar de parlementaire voorbereiding leert ons dat het cumulatieverbod «aldus moet begrepen worden dat rechterlijke ambten niet tegelijk in onderscheidene gerechten mogen uitgeoefend worden. Zulks geldt dus niet voor de onderzoeksrechter die bevoegd blijft om kennis te nemen van de zaak waarvan hij het onderzoek gedaan heeft, nadat zij naar de rechtbank verwezen werd. Zulks geldt evenmin voor een lid van de Kamer van inbeschuldigingstelling, die bevoegd blijft om deel uit te maken van het college van het hof dat over de zaak zelf uitspraak zal doen» (Kamer van Volksvertegenwoordigers, Wetsontwerp houdende het Gerechtelijk Wetboek, zitting 1966-1967, nr 59 (1965-66 nr. 49).

Alzo werd de kans verkeken om onze wetgeving aan te passen aan de tijdgeest en aan de beginselen van «fair trial» die vervat zijn in het Verdrag van Rome van 1950. Wellicht is de houding van de kamercommissie te verklaren door een

gebrek aan inzicht in het probleem: er werd nooit enige studie aan dit onderwerp gewijd en de rechtsleer beperkte zich tot een vermelding van de rechtspraak ter zake (R.P.D. B., v° *Organisation judiciaire*, n° 550, p. 300). Het is immers verwonderlijk dat er tijdens de bespreking geen melding werd gemaakt van het gelijkaardig cumulatieverbod opgelegd door artikel 197 van het Gerechtelijk Wetboek voor het Hof van Assisen.

Welke redenen ook ingeroepen werden om de voorbijgestreefde wetteksten te handhaven, het hof van cassatie kon in deze omstandigheden bezwaarlijk anders dan de gevestigde rechtspraak bevestigen in afwachting dat een hervorming van het wetboek strafvordering een nieuwe sfeer schept die gunstiger uitvalt jegens de beginselen van de « fair trial »

A. VANDEPLAS

ARRONDISSEMENTSRECHTBANK TE MECHELEN

22 september 1971.

Voorzitter: M. R. Buelens,
voorzitter van de arbeidsrechtbank.

Rechters: M.M. M. Croonen, voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, en F. De Nijs, voorzitter van de rechtbank van koophandel.

Openbaar ministerie: Mr. Wyckaert.

Advocaten: Mrs. Van den Heuvel en E. Wouters.

Faillissementednt. — Betwiste schuldvordering. — Ontstaan uit een arbeidscontract. — Art. 504 Faillissementswet. — Bevoegdheid van de Arbeidsrechtbank.

Een arbeidster, die vóór het faillissement van haar werkgever afgedankt werd, heeft de curator voor de arbeidsrechtbank gedagvaard tot betaling van een verbrekingsvergoeding; zij heeft vervolgens in het faillissement een schuldvordering ingediend, die betwist werd. Voor de arbeidsrechtbank heeft de curator de exceptie van onbevoegdheid opgeworpen.

Art. 3 van de wet van 10 oktober 1967 houdende het Gerechtelijk Wetboek heeft in zijn art. 38 de artikelen 502 en 504 faillissementswet gewijzigd, maar die wijziging brengt geen verandering aan de vroeger bestaande regeling en beoogt enkel een technische zuivering of verbetering van de wetteksten. De oorspronkelijke vordering maakt een betwisting uit die niet voortvloeit uit het faillissement, doch ontstaan is uit het arbeidscontract voordat de werkgever failliet verklaard werd; krachtens art. 578 Ger. Wb. is de arbeidsrechtbank *ratione materiae* bevoegd om van het geschil kennis te nemen.

De C. t./Mr. Wouters q.q

Overwegende dat de oorspronkelijke vordering, ingeleid bij dagvaarding van 19 mei 1971, strekt tot veroordeling van verweerder q.q. in betaling van 27.817 frank in hoofdsom, wegens de afdanking van eiseres op 24 september 1970;

Dat dit bedrag samengesteld is als volgt:

verbrekingsvergoeding:	5.324 frank
vergoeding wegens willekeurige afdanking:	10.648 frank
eindejaarspremie:	2.395 frank
sluitingspremie:	9.450 frank

Overwegende dat uit de rechtsplegingsbundel blijkt dat verweerder ter zitting van de arbeidsrechtbank de onbevoegdheid *ratione materiae* inriep;

Overwegende dat verweerder laat gelden dat het geding voor de arbeidsrechtbank werd ingeleid nadat de gefaalde vennootschap bij vonnis d.d. 3 mei 1971 in staat van faillissement werd verklaard; dat, steeds volgens verweerder, het gaat om een vordering, van bevoorrechte aard die eiseres wenst in te dienen in het passief van de falende

dat zij daartoe haar opname in het passief hoeft te vragen volgens de door de wet voorgeschreven vormen en dat uitsluitend de rechtbank van koophandel bevoegd is om de hoegrootheid en de aard van de ingediende vordering te beoordelen bij toepassing van artikel 574, 2° van het Gerechtelijk Wetboek;

Overwegende dat eiseres integendeel stelt dat het in zake gaat over een typisch arbeidsconflict ontstaan lang vóór de firma Al. in falende werd gesteld, namelijk een afdanking op 24 september 1970;

Overwegende dat artikel 574, 2° van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat de rechtbank van koophandel kennis neemt, zelfs wanneer partijen geen handelaar zijn, van alles wat het faillissement, akkoord en opschorting van betaling betreft, overeenkomstig de voorschriften van het Wetboek van Koophandel en van de wetten op het gerechtelijk akkoord, gecoördineerd op 25 september 1946;

Overwegende dat die tekst de vervolledigde weergave is van artikel 12, 4° van de wet van 1876 en uitsluitend de geschillen beoogt die hun oorsprong vinden in het faillissement, het gerechtelijk akkoord of het uitstel van betaling (cfr. Fredericq: Bijvoegsel bij het Handboek van Belgisch Handelsrecht, uitgave 1970, blz. 44);

Dat zulks betekent dat het vroegere regime inzake bevoegdheid niet gewijzigd werd (cfr. op. cit. blz. 484);

Overwegende inderdaad dat, voor de geschillen betreffende de schuldvorderingen, de betwisting die het faillissement tot oorzaak heeft tot de bevoegdheid van de rechtbank van koophandel behoort, terwijl de geschillen waartoe het faillissement enkel de aanleiding was aan de gewone regels van de bevoegdheid d.w.z. aan het gemeen recht zoals in het Gerechtelijk Wetboek van 1967 bepaald, onderworpen blijven;

Overwegende dat de geschillen die hun oorsprong vinden in het faillissement, deze zijn die ontstaan zijn door het feit zelf dat het faillissement verklaard werd en die hun elementen van oplossing vinden in de tekst eigen aan deze instelling, d.w.z. deze die hun oorzaak hebben in de staat van het faillissement en die zich anders niet zouden hebben kunnen voordoen (Les Nouvelles: Droit Commercial tome IV verbo Faillite et Concordat, n° 1984);

Dat integendeel de geschillen waartoe het faillissement enkel de aanleiding was deze zijn die zouden kunnen plaats hebben zelfs indien het faillissement niet uitgesproken werd en die gesteund zijn op een recht dat niet speciaal georganiseerd of geregeld werd door de wet op de faillissementen; dat deze geschillen dus onderworpen blijven aan de gewone regels van de bevoegdheid, zowel met betrekking tot de bevoegdheid *ratione materiae* als met betrekking tot de bevoegdheid *ratione loci* (cfr. op. cit. zelfde nummer);

Overwegende weliswaar dat zekere artikelen van de wet op het faillissement waarin van bevoegdheid gewag wordt gemaakt, gewijzigd werden door bepalingen die in het Bijvoegsel van het Gerechtelijk Wetboek te vinden zijn: artikel 3, hoofdstuk II, Bepalingen betreffende handelszaken, artikel 38;

Dat alzo in artikel 502 de passus geschrapt werd waarin werd voorzien dat de betwistingen, die wegens de *materiae*, niet tot de bevoegdheid van de rechtbank van koophandel behoren, verwezen worden naar de bevoegde rechter, voor beslissing over de grond van de zaak, terwijl ook in artikel 504 de woorden werden weggelaten: « de betwistingen die niet tot de bevoegdheid van de rechtbank behoren worden naar de bevoegde rechter verwezen » (zie ook artikel 505 dat werd opgeheven door art. 8, 13° van artikel 2 der opheffingsbepalingen, Bijvoegsel Gerechtelijk Wetboek);

Overwegende echter dat deze aan de wet op het faillissement gebrachte veranderingen dienen uitgelegd door de bekommerning van de wetgever over technische zuivering of verbetering der wetteksten; dat inderdaad uit de wet op

het faillissement de bepalingen geweerd werden die er logisch geen plaats in vinden, niet omdat zij doctrinaal onjuist zijn, maar wel omdat zij redelijkerwijze beter thuis horen in een andere Code en wel in het Gerechtelijk Wetboek (cfr. Fredericq, op. cit., blz. 485);

Dat hieruit eveneens volgt dat, indien een geschil ontstaat inzake faillissement, de handelsrechtbank bevoegd zal zijn; dat indien echter in de loop van dit geschil een betwisting ontstaat die tot de exclusieve bevoegdheid behoort van een ander rechtscollege, de rechtbank van koophandel dit accessoire geschil niet zal behandelen doch verwijzen naar dit ander rechtscollege;

Overwegende dat eiseres op 28 mei 1971 haar schuldvordering bij de rechtbank van koophandel te Mechelen heeft ingediend in het passief van het faillissement; dat deze schuldvordering betwist werd;

Overwegende dat de oorspronkelijke vordering, voorwerp der verwijzing voor bevoegdheidsregelen naar deze arrondissementsrechtbank, reeds tevoren bij de arbeidsrechtbank werd ingeleid op 19 mei 1971;

Overwegende dat in onderhavig geval deze oorspronkelijke vordering een betwisting uitmaakt die niet voortgesproten is uit het faillissement doch ontstaan is uit het arbeidscontract en dit lang vóór de firma A. in falings werd gesteld, namelijk op 24 september 1970 door de afdanking;

Dat het derhalve duidelijk is dat de arbeidsrechtbank, ingevolge artikel 578 van het Gerechtelijk Wetboek en niet de rechtbank van koophandel bevoegd is om te oordelen over de grond van die betwisting ontstaan uit het arbeidscontract;

Overwegende dat de omstandigheid dat het zou gaan om een vordering die geheel of gedeeltelijk van bevoorrechte aard is, geen afbreuk doet aan de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank;

Overwegende dat het, overeenkomstig artikel 660 van het Gerechtelijk Wetboek, behoort de zaak naar de bevoegde rechter te verwijzen;

Gezien de artikels 2, 30, 34, 35, 36, 37 en 41 van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken, gewijzigd door de wet van 10 oktober 1967 houdende het Gerechtelijk Wetboek;

Om deze redenen,

De Arrondissementsrechtbank te Mechelen,

Gehoord in openbare terechtzitting de heer M. Wyckaert, Substituut-Procureur des Konings, in zijn schriftelijk advies;

Rechtsprekende op tegenspraak;

Verklaart de Arbeidsrechtbank van Mechelen bevoegd « ratione materiae » om van het geschil tussen partijen ten gronde te kennen.

Verwijst dienvolgens de zaak naar voornoemde arbeidsrechtbank.

NOOT. — De rechtbank van koophandel neemt kennis van alles wat het faillissement betreft (art. 574, 2° en art. 631 Ger. Wb.). Zo men al kan zeggen dat geen enkele bevoegdheid van de arbeidsrechtbank, van de rechtbank van koophandel of van de vrederechter exclusief is, — aldus E. Vieujean en A. Fettweis, in Rev. trim. dr. civ., 1969, 887-888 —, dan maken deze auteurs daarop toch een uitzondering voor de rechtbank van koophandel met betrekking tot het faillissement, het gerechtelijk akkoord en de opschorting van betaling. Maar anderzijds toont de arrondissementsrechtbank van Mechelen aan dat art. 574, 2° uitsluitend de geschillen beoogt die hun oorsprong vinden in het faillissement en dat de aanpassing van de artikelen 502 en 504 faillissementswet door de wet van 1- oktober 1967 geen uitbreiding van de bevoegdheid van de recht-

bank van koophandel meebrengt. Hierna wordt even onderzocht wat die aanpassing betekent.

Een onderdeel van de faillissementsprocedure is de vaststelling van de passiva. Daartoe moeten de schuldeisers van de gefailleerde ter griffie van de rechtbank van koophandel de aangifte van hun schuldvordering neerleggen. In het onderhavig geval had de ontslagen arbeidster dat en enkel dat moeten doen; het exploit waarmede zij de curator voor de arbeidsrechtbank dagvaardde was volkomen nutteloos (en bovendien onjuist geformuleerd, want met betrekking tot een schuldvordering in de boedel kan de curator niet tot betaling veroordeeld worden).

Indien bij de verificatie geen betwisting rijst, wordt de schuldvordering gewoon in de passiva opgenomen.

Wordt de schuldvordering betwist, dan wordt het geschil naar de rechtbank van koophandel verwezen. Als de betwisting volgehouden wordt, moet er een onderscheid gemaakt worden. Indien het geschil tot de bevoegdheid van de rechtbank van koophandel behoort, onderzoekt de rechtbank de regelmatigheid van de aangifte, gaat het bestaan en de omvang van de schuldvordering en eventueel van het eraan verbonden voorrecht na en beveelt ten slotte de opneming of de verwerping. Maar indien de zaak zelf, en hiermee wordt bedoeld het geschil over het bestaan en de omvang van de schuldvordering en van het voorrecht, niet tot haar bevoegdheid behoort, dient zij nog wel de regelmatigheid van de aangifte te onderzoeken, maar mag zij niet overgaan tot de beslechting van het bodemgeschil en houdt zij haar beslissing over de opneming aan (Cloquet, Faillite et concordat, nr. 1782, spreekt van een « jugement de surséance »).

Er zijn dan drie mogelijkheden: indien de verweerder de bevoegdheid van de rechtbank betwist en de eiser geen verwijzing naar de arrondissementsrechtbank vordert, doet de rechtbank zelf uitspraak over de bevoegdheid en verwijst zij, wanneer zij haar eigen onbevoegdheid constateert, het bodemgeschil naar de bevoegde rechter; indien de bevoegdheid van de rechtbank betwist wordt en de eiser de verwijzing naar de arrondissementsrechtbank vraagt, beveelt de rechtbank de verwijzing; zij beveelt nog de verwijzing naar de arrondissementsrechtbank, indien zij zelf ambtshalve het middel van onbevoegdheid aanvoert. In de laatste twee gevallen zal de arrondissementsrechtbank de bevoegde rechter aanwijzen.

Wanneer de zaak hetzij door de rechtbank van koophandel (eerste geval), hetzij door de arrondissementsrechtbank naar een andere rechter verwezen wordt, beperkt deze er zich toe het al of niet bestaan van de schuldvordering, de omvang ervan, eventueel het eraan verbonden voorrecht, vast te stellen (verg. voor een analoge situatie, met name wanneer de gefailleerde reeds vóór de uitspraak van het faillissement gedagvaard was voor een rechtbank die niet de rechtbank van koophandel is die het faillissement heeft uitgeproken: Hof Brussel, 11 april 1967, Pas., 1967, II, 262, en 25 november 1969, Pas., 1970, II, 44). Het lijkt wel dat na de uitspraak van de bevoegde rechter het dossier moet teruggezonden worden naar de rechtbank van koophandel, die naar gelang de uitspraak van de bevoegde rechter de opneming of de verwerping van de schuldvordering beveelt: deze rechtbank had immers haar beslissing dienaangaande verdaagd totdat de bevoegde rechter uitspraak zou gedaan hebben (Kph. Leuven, 18 oktober 1968, J.C.B., 1969, 614). De eindbeslissing wordt dan volgens art. 507 faillissementswet in de daartoe bestemde tabel op de griffie ingeschreven.

De hierboven uiteengezette principes gelden niet alleen als de bevoegde rechter de rechtbank van eerste aanleg of de arbeidsrechtbank is, maar ook indien het de vrederechter is. Het lijkt immers dat men niet van samenhang mag spreken, zodat de voorrang niet dient nagegaan te worden. In dit opzicht geldt ook nog de vroegere rechtspraak (zie

Hof Brussel, 10 april 1968, R.W. 1967-68, 2224, betreffende een schuldvordering die tot de bevoegdheid van de werkrechtssraad behoorde; indien er samenhang was geweest, zou er volgens art. 37 bis van de vroegere bevoegd-

heidswet voorrang van de rechtbank van koophandel geweest zijn, terwijl het hof de betwisting toch naar de werkrechtssraad verwijst).

C.

INGEZONDEN

Auteursrecht op mode-modellen.

Het arrest van het Hof van Beroep te Gent van 25 juni 1971.

De syndicale Kamer van de Parijse modehuizen, samen met veertien van de belangrijkste firma's van « haute couture » in Parijs, dienden, op grond van art. 26 van de Belgische auteurswet klacht in tegen ondernemingen die wederrechtelijk de Franse modellen zouden hebben nageemaakt, verspreid of verkocht, op Belgisch grondgebied en tegen lagere prijzen.

Op 11 jan. 1971 verklaarde de *Boetstraffelijke Rechtbank te Gent* deze klachten onontvankelijk bij gebrek aan bewijs van de hoedanigheid van auteurs van de klagers; zij sprak dan ook de betichten vrij en verklaarde zich onbevoegd op burgerlijk gebied.

Op verslag van Eerste Adv. Gen. Van Houdt, deed het arrest van het *Hof van Beroep te Gent* op 25 juni 1971 het strafrechtelijk vonnis te niet op de betichting van namaking en veroordeelde de betichten; het bevestigde het ontslag van rechtsvervolgung wegens bedrog ten overstaan van kopers omtrent de aard en oorsprong van de verkochte goederen. Op burgerlijk gebied kende het arrest, ex aequo et bono, schadevergoedingen toe met verbeurdverklaring van in beslag genomen goederen ten voordele van de klagers.

Het zeer uitvoerig arrest (22 pro patria pagina's) verscheen in het R.W. van 24 oktober 1971, blz. 378; het is nog onderworpen aan een verhaal in cassatie zodat een commentaar zich mag beperken tot de belangrijkste rechtsmotieven. Het mag als een heuglijke gebeurtenis in auteursrecht worden beschouwd dat essentiële rechtspunten met vernieuwd inzicht en grondig onderzoek werden belicht. De vele ontlede beginselvraagstukken voorkomend in het arrest vormen een uitgelezen voorwerp van wetenschappelijk onderzoek.

Het eerste probleem dat zich stelde was dit van de hoedanigheid vereist om klacht in te dienen tegen namaking, bij toepassing van art. 26 van onze wet van 22 maart 1886.

Dit artikel luidt: « De overtredingen op de onderhavige wet, behalve deze voorzien door art. 25, mogen slechts worden vervolgd op klacht van de persoon, die zich benadeeld beweert ».

De overtredingen voorzien door art. 25 slaan op kwaadwillige of bedrieglijke bekleding van een auteurswerk met de naam of het kenteken van de auteur en is vreemd aan het geval.

De eerste rechter was van oordeel dat de klacht wegens namaking van auteurswerk enkel door de benadeelde auteur of zijn rechthebbende kon worden ingesteld. Hij achtte in hoofde van de klagers geen bewijs aanwezig van hun bezit van auteursrecht.

Het Hof van Beroep, integendeel, zag in de bewoordingen « de persoon die zich benadeeld beweert » de mogelijkheid voor om het even wie die stoffelijke of morele schade leed door namaking, door klacht de strafvervolgung in te stellen.

Tot staving van deze uitspraak dienden P. Recht: Le Droit d'Auteur en Belgique, p. 173 n° 3 en 4 (Larcier Brus-

sel 1935) en Nouvelles V° Droit d'auteur n°s. 587 en 590.

Het was logisch te vernemen dat een auteurswet bestemd om de rechten van de auteurs te beschermen haar strafsancities onderwierp aan een klacht van de auteur of van zijn rechthebbende. Maar door het feit dat de wetgever de namaking van auteurswerk verheft tot een misdrijf laat hij uitschijnen dat boven de schending van het auteursrecht de openbare orde wordt gestoord; de gemeenschap, in haar geheel, wordt geschaad, zodat haar leden die zonder auteursrecht te bezitten benadeeld worden de openbare vordering vermogen op gang te brengen en dit zelfs voor enkel morele schade. De Boetstr. R. v. Brussel, 27 mei 1955 (l.c. P. Recht p. 173, n° 3) verklaarde in die zin de Syndicale kamers van filmverdelers gerechtigd tot het indienen van klacht op grond van art. 26 A.W. De strafrechtelijke sanctie die aan de eerbiediging van auteursrechten wordt gehecht vindt dan ook haar toepassing daar waar de openbare orde zich verzet tegen een hoge graad van rechtsinbreuk of van oneerlijkheid.

Het besproken arrest beweegt zich verder op het veel kieser terrein van de vraag of morele rechtspersonen, niet alleen auteursrechten kunnen « bezitten », hetgeen geen twijfel laat, maar of zij deze « ab origine » van de schepping in hunnen hoofde ten titel van auteur kunnen verwerven.

Niemand betwist dat auteurswerk enkel kan ontstaan uit de geestesinspanning van fysische personen. Het rechtstreeks toekennen van het auteurschap aan morele lichamen is niet alleen een gewaagde fictie die in onze wet geen grondslag vindt, het wordt ook een gevaarlijke stelling wanneer zulk onmiddellijk auteurschap wordt afgeleid van overeenkomsten zoals deze van arbeid- of dienstverhuring.

Dit is een vrij belangrijk probleem, dat mutatis mutandis, ook voorhanden is in het octrooirecht. Maar voor auteursrecht in het bijzonder moet worden rekening gehouden met de bijzondere bescherming van de auteur als persoon, ge-vrijwaard tot in de vruchten van zijn geest en in veel ruimer morele rechten.

Het arrest stelt vast dat de modellen waarvan namaking werd aangeklaagd vervaardigd werden « voor rekening » van de klagende modehuizen; het zoekt in art. 2 K.B. n° 91 van 29 jan. 1935 het dubbelzinnig bewijs van de mogelijkheid voor morele rechtspersonen auteursrecht te « bezitten ».

De betrokken modellen werden in Frankrijk ontworpen door Franse onderdanen en aldaar openbaar gemaakt en verspreid. De wijze van verwerving van het auteurschap wordt dan ook bepaald door de Franse wet en niet door ons K.B. n° 91.

Deze laatste tekst gewaagt enkel van « bezit », een feitelijk begrip dat enkel kan doelen op verwerving bij overdracht; bovendien beperkt zich art. 2 van het K.B. tot de bepaling van de *duur* van auteurschap op werken gescha-

pen « voor rekening » van een moreel lichaam ; het *erkent de schepping door bezoldigden*.

Begrijpelijkerwijze achtte het Hof zich niet voldaan over het afdoend karakter van deze eerste argumentatie en ging het in op een pleitmiddel dat art. 7 van de Belgische A.W. inriep.

Dit artikel zegt : « De uitgever van een naamloos of pseudoniem werk wordt vermoed, ten opzichte van derden, de auteur te zijn. Van zodra deze zich kenbaar maakt, herneemt hij de uitoefening van zijn rechten ».

Dit is de enige fictie waarvoor onze wet een niet-auteur in de plaats van de auteur stelt ; dan nog gaat het om een vermoeden dat door tegenbewijs wordt omgeworpen en voor de enkele uitoefening van rechten ten opzichte van derden. Het mag dan ook verrassend voorkomen dat het arrest hieruit afleidt « dat de kwaliteit van auteur voldoende kan voortvloeien uit het wettelijk vermoeden, ingesteld door voormeld artikel ». Zelfs de assimilatie aanvaardend van de vervaardiger van zelfde modellen met de « uitgever » die de wet van 1886 in het drukwezen kende, is de naamloosheid van de auteurswerken niet dezelfde. Ook hier is overigens, wat de toekenning van rechten spruitend uit auteurswerk betreft de wet van het land van oorsprong overwegend. Nu is zowel in de Franse als in de Belgische wetgeving de auteurswet geenszins attributief, maar declaratief van recht (in tegenstelling met de octrooiwet) zodat zij de onmiddellijke bron van recht in hoofde van de auteur erkent en zich onttrekt tot willekeurige toekenning van dit recht aan anderen over te gaan.

Het maken en openbaren van auteurswerk schept het recht dat door de wetgever enkel wordt beperkt wegens vereisten van openbaar belang. Zulk maken valt buiten het bereik van een moreel lichaam.

Dit zegt uitdrukkelijk art. 8 van de Franse A.W. van 11 maart 1957 : « De hoedanigheid van auteur behoort, tenzij tegenbewijs, toe aan deze of dezen onder wiens naam het werk wordt openbaar gemaakt » en dit vult art. 1 aan luidend : « De auteur van een geesteswerk geniet op dit werk, door het enkel feit van zijn schepping, een uitsluitend onlichamelijk eigendomsrecht, tegenstelbaar aan allen ».

Het arrest aanvaardt wel « principieel » de toepasselijkheid van de Franse wet, maar beroept zich op anonymiteit en uitgave.

Zo keert het onmiddellijk terug tot art. 7 van de Belgische A.W. Zelfs indien deze tekst hier gelding had, dan nog werd reeds gewezen op zijn beperkte draagwijdte : het stichten van een vermoeden juris tantum voor de uitoefening van auteursrechten ten opzichte van derden, zonder toekenning van het auteurschap zelf.

Hier ook achten de stellers van het arrest zich onvoldaan en zochten het bewijs van onmiddellijke verwerving van het auteurschap door morele lichamen in het feit dat het auteurswerk « voor hun rekening » werd vervaardigd.

Het is zegt het arrest « concreet gezien maar normaal dat in een zo typische bedrijvigheid als deze van mode-creatie, de uitgever zich laat bijstaan door ondergeschikte modellen, die geen enkele aanspraak maken op hun technische bijdrage en zich niet eens beroepen op de titel van auteur ».

Men mag verder gaan en zeggen dat het niet alleen normaal, maar onmisbaar is dat een vennootschap van kleding beroep doet op fysieke personen die de modellen ontwerpen. Zij zelf is daar niet toe in staat. Kan men dan het arrest volgen waar het stelt dat de modellen waarvan mode-firma's de enkele « uitgave » verzekeren, « wettelijk te beschouwen zijn als, te *originelen* titel, de eigendom te zijn van de belanghebbende maatschappijen » ?

Om deze originele verwerving te staven worden twee argumenten naar voren gebracht, waarvan het eerste nieuw is in auteursrecht. Ofwel, zegt het Hof, bekomt de mode-firma het auteurschap doordat het auteurswerk door haar

« orgaan » werd geschapen, ofwel bekomt zij dit omdat het door haar bezoldigd personeel werd ontworpen.

Deze twee gans verschillende begrippen zijn niet te verwarren, zelfs wanneer het voorkomt dat de hoedanigheid van orgaan in hoofde van een zelfde persoon kan samenlopen met deze van loontrekkende.

Het « orgaan » is het fysisch wezen dat statutair het moreel lichaam vertegenwoordigt en bindt ten overstaan van derden. Het is drager van een lastgeving die rechtstreeks de vennootschap betreft. Zijn taak is het stellen van rechtshandelingen in naam van het moreel lichaam.

Van zodra de zgn. figuur van P.D.G. (President directeur général) tevens de technische leiding heeft van de onderneming wordt hij bovendien een rechtsondergeschikte in dienstverband.

Wanneer dan ook zowel een P.D.G. als een bediende auteurswerk levert is het niet voldoende te zeggen dat hij « voor rekening » van de firma werkte. Zulke uitdrukking is dubbelzinnig en kan zowel slaan op verrichtingen voorzien in een lastgeving als op deze begrepen in een arbeidsverhuring. Dit ontnemt aan de argumentatie die het arrest put uit art. 2 K.B. n° 91 van 29 jan. 1935 en uit het voorafgaand verslag aan de koning haar draagkracht.

Reeds hoger werd gewezen op de beperkte draagwijdte van dit art. 2, dat enkel de duur van het auteursrecht bepaalt en als afwijking op de regel gesteld in art. 2 A.W. 1886 van enge lezing is.

Het verslag aan de koning, na te hebben gewezen op de hinder verwekt daat het oud onderscheid tussen kunst- en nijverheidsmodellen of tekeningen, met de formaliteit van neerlegging voor de laatste, op grond van de wet van 18 maart 1806 drukt op de noodzaak : « dringend en krachtdadig op te treden tegen de neiging die erin bestaat de voortbrengselen van anderen na te bootsen liever dan beroep te doen op bezoldigde tekenaars. Een stelsel van plagiaat, bijzonder schadelijk voor de elite, zal ophouden te bestaan de dag waarop een regeling zal in voege komen die op zichzelf en zonder formaliteiten welkdanig de eerbied voor andermans scheppingen zal verzekeren ».

Daarom werd voorgesteld de A.W. van 1886 toepasselijk te maken op industriële modellen en tekeningen. Dit betekent dat elke auteur, ook ten overstaan van zijn werkgever, dient gevrijwaard te blijven in zijn rechten.

Weliswaar voegt het verslag er nogal optimistisch aan toe : « Wat morele lichamen betreft, blijkt de toepassing van de voorgestelde regelen geen aanleiding tot moeilijkheden te moeten geven. Indien de morele rechtspersoon — een handelsvennootschap bv. — het recht *bekomt* van een fysieke persoon, dan is het gemeen recht toepasselijk ».

Is de tekening of het model het werk van meerdere loontrekkenden, werk uitgevoerd voor rekening van de vennootschap die moet beschouwd worden als de schepster de originele eigenares, dan is de beschermingsduur van 50 jaar vanaf de dag van de schepping van het werk ».

Deze commentaar op art. 2 K.B. n° 91 biedt schijnbaar de kans te beweren dat hier als regel wordt aanvaard dat elk werk uitgevoerd voor rekening van een firma haar van rechtswege toebehoort. In feite is de bedoeling veel enger nl. de duur van auteursrechten bekomen door een onderneming vanaf de schepping te beperken tot vijftig jaar om aldus te beletten dat de onbepaaldheid van duur van zekere morele lichamen (bv. overheidslichamen) een onbeperkt auteursrecht zou medeslepen.

Het verslag zegt niet, wel integendeel, dat morele lichamen als originele auteurs kunnen gelden, hetgeen onmogelijk is ; het haalt enkel het voorbeeld aan van werken vervaardigd door meerdere loontrekkenden, hiermede belast en voor dewelke een rechtsoverdracht impliciet in hun arbeidsovereenkomst is vervat.

Het kon niet in de bedoeling liggen van de stellers van

het K.B. n° 91 en van het verslag aan de koning afbreuk te doen aan de tekst en aan de geest van de A.W. die zij juist wilden veralgemenen voor nijverheidsmodellen en tekeningen, zonder formaliteit en door erkenning van het auteurschap door het feit zelf van de schepping.

Men mag bovendien opperen dat zo de bewoordingen van het verslag schijnen te wijzen op een oorspronkelijk auteurschap van morele lichamen, het niet in de bevoegdheid lag van de verslaggevers de wijze van erkenning van auteurschap voorzien in de A.W. te vervangen door een attributieve tekst, die niet alleen een fictie invoert, maar ook indruist tegen de geest van de auteurswet.

Ten tijde van het verslag voor het K.B. v. 1935 was het vooroordeel dat alle vruchten van arbeidsprestaties van ondergeschikten aan de werkgever toekeende algemeen gangbaar, zodat de verslaggevers verschoonbaar zijn zich hierover te hebben vergist. Sedertdien is heel wat duidelijker geworden en komt het thans verrassend voor in de rechtpraak de verdediging te vinden van een onmiddellijke en originele verwerving van auteurschap door morele lichamen.

« Dit oorspronkelijk recht » zegt het arrest, « vindt zijn grondslag ofwel in de theorie van het orgaan van een vennootschap (de ontwerper van het model is terzelfder tijd orgaan van de vennootschap of nog P.D.G. (Président directeur général) zich vereenzelvigend met de vennootschap zelf, van een N.V.) ofwel in een tweede mogelijkheid waar de ontwerper van het model als loontrekkende in dienst is van de vennootschap ».

De vereenzelviging van het « orgaan » met de vennootschap betekent wel dat deze laatste alleen gebonden is door de rechtshandelingen door het orgaan in haar naam gesteld, *binnen het raam van zijn statutaire opdrachten*. Het gaat echter niet op de fysische persoonlijkheid van deze die als orgaan optreedt op te slopen in de rechtspersoonlijkheid van een moreel lichaam. Niet alleen is zulke vermenging van persoonlijkheid strijdig met de rechten van de mens, maar zij opent de poort voor de totale miskenning van de geest van de A.W. die in de auteur in de eerste plaats de zelfstandigheid van zijn geestesvruchten huldigt.

Wanneer dan ook een lasthebber bekleed met de hoedanigheid van statutair orgaan scheppingswerk verricht voor rekening van de onderneming dan is dat niet langer in zijn hoedanigheid van « orgaan » maar wel in deze van rechtsondergeschikte in dienstverhuring of van contractant in een ondernemingsovereenkomst.

Aldus blijft enkel het probleem bestaan van de rechten op auteurswerk vervaardigd in dienstverband of op bestelling.

In dit opzicht is een bemerking noodzakelijk omtrent de juiste inhoud van arbeidsverhuringen met beding van afstand van auteurs- of uitvindersuitkomsten. Wegens de afhankelijkheid van zulk werk van « ingevingen », intuïtie of inspiratie, is het onmogelijk zich te verbinden tot levering van een vooraf beschreven werk; enkel kan men zich verbinden tot levering van een werk begrepen in een bepaalde soort: roman, decoratieve kunst, technische vondst in uurwerkmakerij.

Het kan zelfs strijdig zijn met de vrijheid van bedrijf of beroep voor onbepaalde tijd en zonder beperking van aard al zijn geestesvruchten bij voorbaat af te staan.

Onder dit voorbehoud dient de verhuring van arbeid waarvan de prestaties verband houden met de bedrijvigheid van de ondernemer ontleed te worden in twee delen.

In eerste verplichting verbindt de werknemer zich er enkel toe doorlopende voorbereidingsarbeid te leveren, schatbaar naar technische hoedanigheid en duur: opzoekingen in de gegevens van een bepaalde stijl, in de bestaande inspiratiebronnen van de wereldrijdom; geschiedenis, folklore, hedendaagse strekkingen. In al deze documentaire

verrichtingen, waarin het archief van een modehuis, zijn ervaringen, zijn milieu machtig kunnen bijdragen blijft de werknemer dag aan dag normaal technisch bedrijvig en als dusdanig bezoldigd.

Stuit hij te dier gelegenheid op een ware vondst van een nieuw en passend model dan ontwerpt hij zelfstandig een auteurswerk. Meestal zal hij die verbonden is aan een ontwerp-bureau bij voorbaat zulk werk hebben afgestaan aan de werkgever ofwel door een uitdrukkelijk beding, ofwel impliciet daar waar zijn functie en zijn loon geen twijfel overlaten aan zijn wil zulke afstand te doen.

Maar het volstaat op verre na niet « ipso facto » elke dienstverhuring te beschouwen als impliciet de afstand inhoudend van scheppingswerk onder het enkel voorwendsel dat de werknemer « voor rekening » handelde van de werkgever.

Art. 1 van de Franse A.W. van 11 maart 1957 zegt hierover uitdrukkelijk in zijn derde lid: « Het bestaan of het sluiten van een aannemings- of dienstverhuringsovereenkomst door de auteur van een geesteswerk sleept geen enkele afwijking mede van het genot van het recht erkend door het eerste lid » (reeds hoger aangehaald).

Deze stellige beginselverklaring was de vrucht van een langdurige en taaië strijd voor de erkenning van de autonomie van de auteur betreffende zijn werken.

Men mag betreuren dat een arrest van Aix en Provence van 21-X. 1965 (Rec. Dalloz 1966, p-70 met noot P. Greffe en J.C.P. 1966, 14.657 met noot Boursigot) terugkerend tot oude vooroordelen, de duidelijke wettekst negeert door te verklaren dat « dienstverhuring voor gevolg heeft de afstand ten voordele van de werkgever van de attributen van patrimoniale orde of het werk gecreëerd door gesalarieerden ».

Waar als enige auteur, die deze wetsmiskening blijkt bij te treden P. Greffe wordt vernoemd (Juriscl. Dessins et modèles pasc. X n° 11 en V. en « Les droits des éditeurs judiciaires » Dalloz 1960 p. 4 en V. mag het besluit worden aangehaald van Henri Desbois, een van de ingevers van de Franse wet van 1957 onder zijn studie « La jouissance et l'exercice des droits intellectuels appartenant à des employés et à des fonctionnaires » (Etudes de droit contemporain. Sirey Paris 1959 p. 133 - 140). « La subordination ne peut entraîner l'aliénation des prérogatives éventuelles du droit moral, et l'exercice du monopole que les employeurs ont de justes motifs d'acquiescer par voie de cession, serait assorti d'une participation aux bénéfices d'autant plus recommandable que les services promis consistent en un acte de création intellectuelle ».

Zelfs de ongewettigde interpretatie van het Hof van Aix en Provence gewaagt niet van een oorspronkelijk auteurschap, maar van stilzwijgende afstand.

Het wordt tijd zulke stilzwijgende instemming niet verder af te leiden van de enkele werkgeversbelangen, maar van de ondubbelzinnige wil van de werknemer en van zijn billijke vergoeding.

Dienstverhuring tegen loon heeft enkel in zulke mate de rechtsondergeschiktheid van de loontrekkende voor gevolg als het mogelijk is hierover gezag uit te openen; zij omvat derhalve, op zichzelf, uitsluitend doorlopende en banale prestaties in het bereik van de doorsnee vakman. Wordt tijdens en ter gelegenheid van dit werk een creatief goed ontworpen dan ontstaat automatisch een eigendomsrecht hierop in hoofde van ontwerper; de waarde van dit ontwerp kan zeer verschillend zijn en geenszins begrepen in het gewoon loon. De afstand ervan kan wel bij voorbaat geschieden maar dient dan te worden bewezen.

Er is geen ernstige reden voorhanden om dienstverhuring ipso facto aan te vullen door een gedwongen of opgelegde afstand van scheppingswerk. Morele lichamen kunnen van hun personeel auteursrechten verwerven door overdracht en billijke vergoeding, maar ze als auteur

erkennen door een onhoudbare fictie is aan de auteurswet — bescherming van de menselijke persoon in zijn oorspronkelijke geestesuitingen — zijn zin ontnemen.

Het is eenvoudiger de zelfstandigheid van het auteurschap te eerbiedigen en strakke criteria vast te leggen van de omstandigheden in dewelke, bij dienstverhuring ook een afstand geheel of ten dele van auteurswerk, is begrepen.

Niemand zal betwisten dat ondernemingen gericht op creativiteit voor tekenaars en ontwerpers nieuwe kansen bieden tot ontplooiing van hun talent; dat deze ondernemingen zware lasten van inrichting, beleid en publiciteit dragen; dat zij zelfs door hun documentatie, hun zakelijke ervaring, hun betrekkingen, hun diensten in belangrijke mate kunnen bijdragen tot de voorbereiding van schepingswerk. Deze belangen kunnen worden in acht genomen bij de berekening van de wederzijdse geldelijke aanspraken. Het is echter ondienstig zo voor de ondernemers als voor de bezoldigden afbreuk te doen aan de persoonlijkheid en de zelfstandigheid van het auteursrecht eensdeels en aan de ware inhoud van banale dienstverhuringen.

Het geldend recht is rijk genoeg om de uiteenlopende belangen rond een auteursschepping of een uitvinding zonder verwarring van categorieën op te vangen.

De belangen van de werkgevers zijn van zuiver economische aard en vinden hun vrijwaring in een billijk vergoed voorrecht van aankoop van licentie of van gebruik, in vorderingen tegen onrechtmatige mededinging door derden. Met andere woorden hoeven de arbeidsovereenkomst, het intellectueel recht en het nijverheidsrecht, zelfs wanneer zij dienen te worden verkocht, in hun eigen letter en geest zuiver afgescheiden te blijven.

Prof. em. dr. Leopold Remouchamps.

BOEKBESPREKING

Leo Tindemans, De culturele autonomie. — Eigen uitgave, 1971, 56 blz.

Om de zin van de culturele autonomie, die wordt ingesteld door de grondwetswijziging, nauwkeurig te vatten, kan men niet beter te rade gaan dan bij hem die de spil geweest is van deze hervorming en die, gedurende lange maanden, zich afgesloofd heeft om het thans verwezenlijkt resultaat te bereiken.

De Heer Leo Tindemans, minister van communautaire betrekkingen, heeft inderdaad in belangrijke mate het initiatief genomen voor het opstellen van de thans in werking gekomen grondwettelijke teksten en hij heeft ze met hand en tand in het parlement verdedigd.

Thans heeft de heer Tindemans een brochure uitgegeven van 56 bladzijden, getiteld « De culturele autonomie », waarin het essentiële van onze nieuwe constitutionele structuur wordt verklaard. Deze brochure heeft de grote waarde dat zij de stof glashelder uiteenzet en wat op eerste gezicht moeilijk en ingewikkeld schijnt op de eenvoudigste wijze duidelijk en begrijpelijk maakt.

Wij vinden hier een beknopt relaas van de behandeling van het principe der culturele autonomie in de wetgevende kamers. Van bijzonder belang is het kapitel gewijd aan de zin van de culturele autonomie, waarin de omvang van het begrip omschreven wordt, en dan verder dit betreffende de samenstelling van de twee cultuurraden, hun werking en hun bevoegdheid zowel naar de inhoud als naar de plaats.

Vele lezers zullen met belangstelling kennis nemen van hetgeen in de brochure gezegd wordt aangaande de financiële middelen van de cultuurraden, de maat-

regelen tot het voorkomen van discriminatie, de werking van de decreten.

Verder komt in de brochure een commentaar voor van de wet van 3 juli 1971 tot indeling van de leden van de wetgevende kamers in taalgroepen, en van de wet van 21 juli 1971 betreffende de bevoegdheid en de werking van de cultuurraden met een omstandige uiteenzetting van al wat binnen de sfeer der bevoegdheid van deze raden ligt.

Het slothoofdstuk van het werkje is getiteld « Grondwet van de nieuwe tijd », waarin de auteur een synthese geeft van de betekenis der nieuwe grondwettelijke bepalingen betreffende de culturele autonomie.

Wie van deze beknopte brochure kennis neemt zal in elk geval voortreffelijk op de hoogte zijn van de essentiële bepalingen van ons nieuw publiek recht.

Ch. Perelman, La règle de droit. — *Etudes publiées par.* — Travaux du Centre national de recherches de logique. — Brussel, Ets. E. Bruylant, 1971, 326 blz.

De juridische afdeling van het « Centre national de recherches de logique » heeft van februari 1967 tot maart 1971 het merendeel van zijn vergaderingen gewijd aan de verschillende facetten van de rechtsregel.

Het pas bij de Ets. E. Bruylant te Brussel verschenen boek, « La règle de droit », omvat alle mededelingen die in genoemd Centrum over dat voorwerp van studie werden gedaan, behoudens die van de Professoren Eisenmann (Parijs), Friedmann (University of Columbia), Ginossar (Jerusalem) en Lamant (Lyon). De mededeling van Prof. Wroblewski werd voorgelezen en gecommentarieerd door Prof. P. Foriers (Vrije Universiteit Brussel).

Wegens het grote aantal bijdragen, eensdeels, en ten aanzien van de aan deze recensie toegemeten beperkte ruimte, anderdeels, is het uitgesloten over de inhoud van die mededelingen uit te weiden, laat staan ze te bespreken.

Ten behoeve van de gegadigden worden dan ook alleen de titel van de opgenomen bijdragen en de naam van de desbetreffende auteur hierna vermeld :

- Règles de droit - Essai d'une problématique, door P. Foriers.
- La formation de la règle de droit, door J. Masquelin.
- L'élaboration de la règle de droit dans la procédure des pouvoirs spéciaux, door R. Henrion.
- La règle de droit dans le temps, door L. Silance.
- La règle de décision dans l'application judiciaire du droit, door J. Wroblewski.
- La double participation du juriste à la formation de la règle de droit, door L. Lombardi Vallauri.
- Nouvelles réflexions sur les normes primaires et secondaires, door N. Bobbio.
- La « ratio decidendi » et la règle de droit, door I. Tammelo.
- La règle de droit dans l'Afrique traditionnelle, door J. Vanderlinden.
- Amplitude sociale et logique de la norme musulmane, door J.-P. Charnay.
- La formation des règles de droit dans les communautés européennes, door F. Dumon.
- La règle de droit en droit international privé, door H. Batiffol.
- La règle de droit en droit judiciaire, door E. Krings.
- La règle de droit pénal, door R. Legros.
- La règle de droit en droit administratif, door H. Buch.
- Le droit disciplinaire des groupes sociaux, door P. Goffin.
- Formation de la règle de droit dans le domaine sportif, door L. Silance.
- A propos de la règle de droit, réflexions de méthode, door Ch. Perelman.

Juristen, en zelfs toekomstige juristen, zullen ongetwijfeld gebruik wensen te maken van de mogelijkheid, die hun

— dank zij dit nieuwe werk — wordt geboden, om kennis te nemen van bovenvermelde interessante bijdragen over een belangrijk, niet altijd gemakkelijk te omschrijven en dan ook veelal onvoldoende gepreciseerd begrip.

Prof. Dr. F. Amerijckx.

MEDEDELINGEN

Vlaamse Juristenvereniging.

Andermaal het beproefde en prettige procédé van een werklunch toepassend, vergaderde op 4 november het bestuur van de Vlaamse Juristenvereniging, onder voorzitterschap van Stafhouder Mr. Victor.

Als gasten waren aanwezig: Prof. De Pauw, Raadsheer Versée, Mr. H. Pee en de heren Raes, De Smedt en Van Miert, respectievelijk voorzitter en leden van het organisatiecomité van het XXVe Rechtskundig Congres, dat de Vlaamse Juristenvereniging zal houden te Brussel op 27 mei 1972.

Prof. De Pauw ontvouwde de wetenschappelijke planning van het congres. Traditiegetrouw, daar deze opvatting haar efficiëntie heeft bewezen, zullen in vijf verschillende secties onderwerpen, behorend tot uiteenlopende juridische domeinen, worden behandeld.

Voor de sectie Publiekrecht zullen de Professoren Mast en De Meyer een preadvies uitbrengen betreffende een theorie over ons huidige staatsbestel.

Een onderwerp in verband met echtscheiding zal worden behandeld door Mevr. Puelinckx-Coene en Prof. W. Calewaert in de sectie Burgerlijk Recht.

Voor het domein van het Strafrecht zullen Mr. M. De Kock en de heer De Wilde in een preadvies een aspect van het vreemdelingenrecht belichten.

De heren Beirens en Vlieghe zullen het fiscaal regime van de vereniging zonder winstgevend doel behandelen. Prof. Kringhs zegde toe deze beide preadviseurs in te leiden.

Minister Vlerick zal bijzonder voor de bedrijfsjuristen een paneeldiscussie leiden betreffende het preadvies, dat Prof. G. Schrans zal opstellen. Dit preadvies zal verband houden met het verwerken van wetenschappelijk onderzoek in het bedrijf.

De feestrede wordt gehouden door Minister Vermeylen.

De teksten der preadviezen zullen vanaf begin 1972 in het «Rechtskundig Weekblad» worden gepubliceerd.

De zorgvuldige en enthousiaste voorbereiding van dit XXVe Rechtscongres staat er borg voor dat 27 mei 1972 andermaal een hoogdag wordt voor de Vlaamse Juristenvereniging.

Belgische Vereniging voor Europees Recht.

De «Belgische Vereniging voor Europees Recht» en de «Section de Droit Européen du Jeune Barreau de Bruxelles» richten een voordracht-debat in, die zal gehouden worden door de heer Altiero Spinelli, lid van de Commissie van de Europese Gemeenschappen, met als onderwerp «L'Avenir politique de l'Europe élargie», op donderdag 25 november 1971, te 20 u. 30, in het Paleis van Justitie te Brussel. De voordracht zal worden gevolgd door een receptie.

De deelneming in de kosten van 40 fr. kan worden gestort op P.C.R. nr. 389.37 van de B.V.E.R. De plaatsen kunnen gereserveerd worden bij E.M. Knops, Middaglijstraat 31, 1030 Brussel.

NUFFIC Molenstraat 27, Den Haag.

Wij ontvangen van de «Stichting der Nederlandse universiteiten en hogescholen voor internationale samenwerking» het hiernavolgend schrijven.

I am pleased to draw your attention to the following matter.

In close co-operation with our Foundation, the «Europa Instituut» of the University of Amsterdam will organise for the seventh consecutive time the International Course on European Integration from 5th September 1972 till 9th May 1973.

Participation is open to young graduates in law, economics and political sciences.

The medium of instruction is English.

The course programme is divided into two terms. During the first term introductory tutorials and lectures will be given on general problems of integration. The second term consists of lectures, seminars and conferences on specific problems, individual research and study trips to European institutions in Brussels, Strasbourg and Geneva.

The lecturers in the course are both professors coming from various Dutch universities and experts who have gained experience in the field of integration through their professional connections with the European Communities, Benelux, OECD, etc.

For your guidance I am sending you the course prospectus.

It will be highly appreciated if you could insert an announcement of this course in your magazine.

Thanking you in advance for your co-operation, I am,

E. Jongens

Head, Dept. of International Education

TIJDSCHRIFTEN

Oriëntatie, jaargang 1971 - nr. 8.

A. Trine, Ten geleide. — R. De Paepe, Regularisatie der studiejaren in de pensioenregeling voor werknemers. — M. Henrard, Controle en sancties in het sociaal recht. — Sociale flitsen, problemen van sociale actualiteiten. — Uit het «Staatsblad». — Allerlei.

Nederlands Juristenblad, jaargang 1971 - nr. 39.

Mr. P. Clausing, Het nieuwe echtscheidingsrecht en de overlijdensvoorzieningen ten gunste van de gescheiden vrouw (II, slot). — M. Jr. van Schellen, Nogmaals: de zaak van de Haarlemse rechter, een ongevraagde reactie op een ongevraagde annotatie. — Prof. mr. J.C.M. Leyten, De zaak van de Haarlemse rechter; naschrift bij het artikel van mr. J. van Schellen. — Mr. A.C. van Empel, De «Haarlemse zaak».

Rechtspraak der haven van Antwerpen, jaargang 1970 - Inhoud.

Behandelde rubrieken. — Lijst der schepen en binnenvaartuigen. — Chronologische lijst der beslissingen. — Alfabetische lijst van de namen der partijen.

Revue de droit intellectuel l'ingénieur - conseil, jaargang 1970 - nr. 12.

J.J. Evrard, Le Code judiciaire et les droits de propriété industrielle. — Conventions internationales. — Législation belge. — Jurisprudence belge: droit d'auteur. — Bibliographie. — Table des matières de l'année 1970.